

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет філології й журналістики імені Михайла Стельмаха

Кафедра української мови

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: **«ОНОМАСТИКОН ТВОРІВ ДАРИ КОРНІЙ (СЕМАНТИКО-
МОТИВАЦІЙНИЙ ТА СЛОВОТВІРНИЙ АНАЛІЗ)»**

Студентки 2 курсу 2МУУ групи

Освітньої програми Середня освіта. Українська
мова і література

Предметної спеціальності 014.01 Середня освіта
(Українська мова і література)

Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Ступеня вищої освіти магістр

Стецюри Аліни Олександрівни

Науковий керівник Павликівська Н. М. професор
кафедри української мови, професор, доктор
філологічних наук

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Розділ I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ НАУКИ ПРО ВЛАСНІ НАЗВИ.....	8
1.1 Становлення й розвиток ономастики як науки в Україні й за рубежом.....	8
1.1.1 Зародження ономастики як особливої лінгвістичної науки.....	8
1.1.2 Ономастика сьогодні. Визначні здобутки та перспективи розвитку.....	15
1.2 Поетична ономастика як особливий розділ науки про власні назви.....	24
1.2.1 Наукове підґрунтя поетичної ономастики: основні терміни, методологія, типологія.....	24
1.2.2 Функції літературних онімів.....	34
1.2.3 Дослідження поетонімів у зарубіжній лінгвістиці: огляд здобутків від зародження й до сьогодення.....	37
1.2.4 Студії, присвячені власним назвам у творчості українських письменників.....	41
1.2.5 Перспективи дослідження власних назв у творах українських письменників.....	44
Висновки до I розділу.....	46
Розділ 2 ОНОМАСТИКОН ТВОРІВ ДАРИ КОРНІЙ (СЕМАНТИКО-МОТИВАЦІЙНИЙ ТА СЛОВОТВІРНИЙ АНАЛІЗ).....	48
2.1 Власні назви як особливий аспект формування індивідуального стилю Дари Корній.....	48
2.2 Ономастикон роману «Зірка для тебе».....	51
2.2.1 Назва роману як особливий вид пропріатива.....	51

2.2.2 Особливості антропонімікону.....	52
2.2.3 Топоніми Західної України та Кримського півострова як стилістичний засіб.....	61
2.2.4 Використання космонімів, теонімів та міфонімів Давньої Греції як специфічний засіб розкриття теми роману.....	64
2.2.5 Ергоніми як важлива складова онімного простору роману.....	67
2.3 Семантико-мотиваційний та словотвірний аналіз поетичних онімів літературних казок в художньо-публіцистичній розвідці «Чарівні істоти українського міфу.. Домашні духи».....	69
2.3.1 Групи міфопоетонімів.....	69
2.3.2 Антропонімікон і зоонімікон казок Дари Корній.....	74
2.3.3 Функціонування інших груп онімів у казках з книги.....	77
Висновки до II розділу.....	79
Загальні висновки.....	81
Список використаної літератури.....	84
Список використаних джерел.....	97
Додатки.....	98
Додаток А Оніми у романі «Зірка для тебе».....	98
Додаток В Власні назви в літературних казках із книги «Чарівні істоти українського міфу. Домашні духи».....	106
Додаток С Діаграма «Оніми у романі "Зірка для тебе"».....	109
Додаток D Діаграма «Види антропонімів у романі Дари Корній».....	110
Додаток E Діаграма «Види онімів у казках Дари Корній».....	111

ВСТУП

Невід'ємним елементом художнього тексту є власне ім'я не тільки персонажів, коли автор наділяє його особливою роллю та надає йому певної функції, під час виконання якої художній образ героя розкривається у нових гранях, а місць дії, які формують уявлення читача про час та пейзаж у тексті; космічних тіл, які також впливають на формування часо-просторових уявлень; певних об'єктів (споруд, книг, картин, машин тощо), згадка про які наближує твір до реального життя; богів та міфічних персонажів, які навпаки додають загадковості, ірреальності художньому тексту. Тому вивчення семантико-мотиваційних та словотворчих особливостей поетонімів – одна з важливих проблем, яку досліджують представники літературної ономастики.

Біля витоків цієї науки в Україні були Ю. Карпенко та Л. Белей, Є. Отін. Їх не легку, але цікаву працю продовжили О. Карпенко, В. Калінкін. Сьогодні свої дослідження у цій галузі презентують Ю. Браїлко, О. Горбач, І. Гаврилюк.

Переважна більшість наукових робіт – вивчення поетонімів у творах класиків української літератури, трапляються студії, присвячені онімам у творах М. Матіос, М. Кідрука, В. Лиса. Проте художні твори низки інших представників сучасної української літератури обділені увагою науковців. Знаходимо лише декілька праць, у яких побіжно згадується роль власних назв у творах Дари Корній. Цей факт і зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Об'єктом дослідження є оніми у художніх текстах Дари Корній (казки із книги «Чарівні істоти українського міфу. Домашні духи», роман «Зірка для тебе»).

Предметом дослідження є семантичні та словотворчі особливості літературних онімів творів Дари Корній.

Метою дослідження є аналіз поетонімів у художніх текстах Дари Корній із погляду їхніх семантико-мотиваційних та словотворчих

особливостей. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

1) опрацювання та аналіз джерел з історії ономастики (дослідження розвитку науки, тематики наукових студій, методів дослідження);

2) з'ясування місця літературної ономастики як особливої підгалузі науки про власні назви;

3) аналіз попередніх здобутків науковців у цій галузі та перспектив дослідження;

4) формування матеріальної бази нашої роботи;

5) визначення впливу пропріативів на формування індивідуального стилю письменниці;

6) аналіз семантико-мотиваційних та словотворчих особливостей власних назв у романі «Зірка для тебе»;

7) дослідження специфіки етимології та деривації онімів у літературних казках, що представлені у книзі «Історії українського міфу. Домашні духи».

Під час аналізу семантико-мотиваційних та словотворчих особливостей пропріативів у художніх текстах Дари Корній використано такі **методи**:

- метод цілеспрямованої вибірки: під час зібрання матеріалу;
- описовий: характеристика зібраного матеріалу;
- контекстуальний аналіз: під час визначення функціонального навантаження деяких художніх онімів;

- семантичний аналіз: під час з'ясування значення окремих онімів (у контексті промовистих імен та прізвищ);

- етимологічний аналіз: під час визначення походження пропріативів (як доповнення до семантичного аналізу під час дослідження онімів іноземного походження);

- словотворчий аналіз: під час вивчення способів творення власних назв у художніх творах.

Наукова новизна полягає в тому, що в науковий обіг введено значний

фактичний матеріал, здійснено розгорнутий комплексний аналіз онімів прозових творів сучасної письменниці та журналістки Дари Корній, ономастичний простір яких дотепер зовсім не вивчався або вивчався фрагментарно.

Теоретичне значення полягає в тому, що отримані результати розширюють наукові знання про роль і місце літературних онімів, дають змогу детальніше вивчити природу та специфічні функції художніх онімів. Окремі висновки будуть корисними для поглиблення теоретичних засад вітчизняної літературної ономастики.

Практична цінність дослідження. Матеріали дослідження можуть бути використані під час:

- а) вивчення навчальних дисциплін «Ономастика» або «Літературна ономастика»,
- б) формування словника власних назв сучасних авторів;
- в) вивчення особливостей українського словотвору;
- г) вивчення творів у курсі «Сучасна українська література».

Структура дослідження. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів («Теоретичні засади вивчення науки про власні назви», «Ономастикон творів Дари Корній (семантико-мотиваційний та словотвірний аналіз)», висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури (149 позицій), списку використаних джерел (2 позиції) та додатків. Загальний обсяг роботи – 111 сторінок (83 основного тексту)

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були висвітлені у доповідях на XVI Міжвузівській конференції «Етнос. Мова. Культура» (лютий 2020); на засіданні наукового-практичного семінару кафедри української мови «Наукові парадигми сучасної лінгвістики» (січень 2020); на конференції «Актуальні проблеми філологічної науки: сучасні наукові дискусії» (березень 2020)) в Одесі (заочна участь) (сертифікат); на міжнародній конференції «Філологія та лінгвістика у сучасному світі» в

Запоріжжі (заочна участь) (сертифікат); на II Всеукраїнській студентській заочній науковій конференції «Функціонування мовних одиниць у художньому та масмедійному дискурсах» (квітень 2020 р.) (програма); на попередньому захисті дипломних робіт здобувачів СВО магістр кафедри української мови (листопад 2020).

Публікації. Основні положення дослідження відображено в одноосібних статтях: «Поетоніми малої прози Дари Корній» («Філологічні студії» (Випуск 18)), «Ономастикон твору Дари Корній «Морельковий чай» (збірник Міжнародної науково-практичної конференції «Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень» (грудень 2019)), у тезах «Міфопоетоніми як носії культурної інформації: лексико-мотиваційний аналіз» («Актуальні проблеми філологічної науки: сучасні наукові дискусії» (березень 2020)), «Ергоніми як важлива складова онімного простору роману Дари Корній "Зірка для тебе"» (Міжнародна конференція «Філологія та лінгвістика у сучасному світі» (серпень 2020)).

РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРОПРІАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ

1.1 Становлення й розвиток ономастики як науки в Україні й за рубежем.

1.1.1 Зародження ономастики як особливої лінгвістичної науки

Усі слова в мові поділяються на власні та загальні. Такий поділ використовували ще у Давній Греції. А. Лосєв розрізняє власні імена та просто слова: «Про слово ми говоримо у зв'язку із будь-яким предметом, про власну ж назву – тільки у зв'язку з особистістю або особистим предметом» [76, с. 5]. Ми ж у своєму дослідженні послуговуватимемося твердженням О. Суперанської про специфічні риси онімів:

- 1) «власна назва завжди дається окремому об'єкту, а не класу об'єктів, які мають риси, що характерні для всіх»;
- 2) індивідуальний предмет завжди має кордони;
- 3) назва не зв'язана з поняттям і не має на рівні мови чіткої і однозначної конотації» [113, с. 324].

Власні назви (оніми, пропріативи) складають більшу частину лексичного складу мови, отже, потребують окремої галузі мовознавства, щоб їх досліджувати. Це питання вивчає лінгвістична наука, яка має назву ономастика.

Початок ономастичні студії беруть ще у працях Сократа, Платона та Аристотеля. Як зазначає Дж. Харінгтон «...згадка про власні назви з'являється ще у Біблії, коли Адам дав імена усім звірам та птахам» [145 с. 1]. Давні греки наголошували на тому, що давати імена – це особливе мистецтво. Вони називали його «ὀνομαστική (τέχνη), а людина, яка володіє цим мистецтвом – ὀνοματούργος «той, що вигадує імена»» [19, с. 888]. Римляни ввели у свій обіг назву, яка позначала специфічну професію: раб, який мав називати імена зустрічних своєму володару «nomenclator или pomenculator» [99, с. 415]. Крім названих античних філософів власні назви цікавили Аммонія Діодора Крона, Апполонія Діскола, Діонісія Фракійського,

Диомеда, Демокріта та ін. Згадки про власні назви трапляються в описах монахів, зокрема у книзі «Книга природи» святого Августина. Як самостійна наука у Західній Європі набуває розвитку у XVIII ст. із появою праць Томаса Гоббса. У філософському трактаті «Левіафан, або матерія, форма і влада держави церковної і громадянської» [27] в розділі «Про мову» дослідник стверджує, що кожна власна назва допомагає нам запам'ятати когось або щось конкретне, адже наділена специфічними рисами, не притаманними більше нікому крім одного об'єкта.

У кінці XVI ст. словенський етнограф А. Богородич описав і проаналізував етимологію найвідоміших етнонімів й ойконімів слов'ян, а П. Трубач зробив першу спробу систематизувати антропоніми.

Уже в XIX з'являються розвідки з історії, які використовують як одне з основних джерел власні назви. За кордоном це студії Ф. Міклошича у Словаччині, Т. Войцеховського та Ф. Пекосинського у Польщі, Г. Іречека й К. Кадлеца в Чехії.

В Україні перші ономастичні дослідження з'являються в 1855 р.: Г. Милорадович «Местечко Любеч» [86]. Ця й подальші праці були опубліковані у «Чернігівських губернських відомостях». На початку XX ст. налічувалося 24 студії, які містили відомості про власні назви, зокрема з антропонімії – В. Ястребов «Малорусские прозвища Херсонской губернии: Этнографический очерк» [137], В. Охримович «Знадобы до пізнання народних звичаїв і поглядів правних. Розділ 1: Про сільські прізвища» [96]; топонімії – «Географический словарь западнославянских и южнославянских земель и прилежающих стран. С приложением географической карты» [26], укладач якого Я. Головацький, П. Єфименко «От чего произошло название города Чернигова» [39], А. Лазаревский «К истории сел и селян Левобережной Малорусии» [75] тощо.

За хронологічним поділом А. Зубка ці праці належать до першого етапу становлення ономастики «це т. зв. «доакадемічна доба», коли створюються перші словники власних імен і з'являються наукові розвідки із зазначеної

проблематики. Цей період тривав до середини ХІХ ст. Другий етап охоплює другу половину ХІХ ст. – першу половину ХХ ст., коли з'являються академічні філологічні дослідження з ономастики. І нарешті, третій етап (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.), коли ономастичні дослідження здійснюються поряд із філологами і спеціалістами-істориками» [43, с. 265].

Перша згадка про ономастику як науку в Україні прозвучала в праці І. Франка «Причинки до української ономастики» [129]. У ній автор зосереджує свою увагу на антропонімах Галичини. І. Франко аналізує походження деяких імен, поділяючи їх на «хресні», тобто ті, що дані під час хрещення, та на народні – ті, що отримують люди через свої особливості. Також дослідник звертає увагу на питання походження прізвищ, які вже тоді поділяє на прізвища, утворені від професії або роду діяльності; утворені від імені роду (батька, діда); утворені від особливостей характеру. Останні особливо набули поширення за часів Запорізької Січі. Свої думки Франко обґрунтовував, використовуючи наукові студії своїх попередників як вітчизняних так і німецьких.

Упродовж становлення ономастики в наукових виданнях побутовали різні її тлумачення.

Я. Дзира в «Енциклопедії історії України» подає таке визначення: «Ономастика – це спеціальна лінгвістично-історична дисципліна, яка вивчає власні імена й назви, їхню історію, семантику, будову, основні закономірності розвитку» [38, с. 580].

Ю. Карпенко зауважує: «ономастика – це розділ мовознавства, який досліджує власні назви, їхню сутність, специфіку, будову, групування, закономірності функціонування, їхнє походження та розвиток» [56, с. 11].

А. Зубко зазначає: «ономастика – спеціальна історична дисципліна, що вивчає власні імена, їх функціонування в мові і суспільстві, закономірності їх утворення, розвитку і постійних перетворень» [43, с. 262].

У «Радянському енциклопедичному словнику» подано таке визначення: «Ономастика – це розділ лексикології, що вивчає власні назви»

[109, с. 551]. У «Новому словнику української мови» зазначено, що «це розділ мовознавства» [94, с.462].

Найповніше тлумачення знаходимо в лінгвістичній енциклопедії «Українська мова. Енциклопедія»: «Ономастика – розділ мовознавства, що вивчає власні назви, їх будову, системну організацію, функціонування, розвиток і походження. За напрямками дослідження ономастику прийнято розділяти на теоретичну, описову, історичну прикладну й ономастику поетичну, а за об'єктами дослідження – на антропоніміку, топоніміку, зооніміку, ергономіку, хрононіміку та хрематоніміку» [124, с. 404].

На початку ХХ ст. з'являються історичні праці, які як і попередні мають фрагменти досліджень власних назв: В. Барвінський «Звідки пішло ім'я Україна?» [3], І. Велигорський «Назвища в селі Серафинцях, Городенського повіту» [20], В. Гаджега «О назві наших Карпат» [24], Ф. Коковський «Як змінюються назви наших сіл» [62], Ф. Потушняк «Походження назв «Мараморш» і «Сигот»» [103] та інші. Тоді ж з'являються перші підручники про оніми та питальники й інструкції для збору онімного матеріалу: Б. Безвенглінський «Географічні назви: посібник для вчителів географії» [5], К. Цілуйко «Коротка програма для збирання матеріалів по топоніміці Української РСР (з інструкцією)» [132], М. Кордуба «Відозва й питальник для збирання місцевих назв» [66].

Праці мають не лише описовий, а й аналітичний характер, зокрема знаходимо дослідження з етимології: М. Скорик «Походження назви міста Самбора» [109], О. Веренка «У справі походження назви Белз» [21]; особливостей перекладу: В. Безушко «Як писати англійські слова по-українському?» [6], В. Козловський «Транскрипція українських власних імен латиницею» [61]; фонетичної, морфемної та морфологічної специфіки деяких назв: К. Галас «Григорій чи Георгій?» [25], Є. Грицак «Незвукові букви українських прізвищ» [30], І. Огієнко «Вимова біблійних імен з Й на початку» [95]; а також студії про місце онімів у біблійних та художніх текстах: . У ці роки з'являються словники та бібліографічні збірники:

В. Гуркевич «В справі українського топономастичного словника» [31], М. Семчишин «З дослідів над українським назовництвом: Історично-бібліографічний нарис» [108].

Активізувалися ономастичні дослідження у II половині ХХ ст. Закордоном виходить низка праць Я. Рудницького, присвячених власним назвам українського походження – «Канадійські місцеві назви українського походження» [105], «Студії з назвознавства і слов'янський назовничий фольклор у Канаді» [106]. У Великій Британії в ці роки з'являється підручник «Gelling», який вважали класичним до 90-х років. Тоді ж формується типологія та номенклатура науки, а також ономасти «розробляють структуру власних назв, використовуючи семантичний критерій» [144, с. 7].

Знаходимо аналогічні відомості й про німецьку ономастику. Науковці зосереджують свою увагу на класифікації онімів, розробці методів дослідження, а також створенні словників.

У зв'язку з тим, що сусідні з Україною держави належали до СРСР, усі праці регіонального характеру заборонялися. Цензурою дозволялося лише праці про загальні теоретичні розробки або дослідження з погляду братніх народів.

Та все ж у цей період виникає білоруська ономастика, проте у зв'язку із тодішньою політичною ситуацією частина цих досліджень була заборонена або потрактована як російські дослідження.

Російська ономастика розвивалася на високому рівні.

Як зазначає білоруський лінгвіст А. Деревяго «В. Топоров вивів термін "топономастичний простір" для позначення просторового співвіднесення в дислокації імені й його денотата (першочерговим еталоном для ономастики як науки була топономастика, але значення терміна було звужено від рівня "науки про власні назви" до "науки про географічні назви"). Наступне розширення проблематики ономастики спричинило зміни у сфері загальних питань ономастики, зокрема системності ономастики, типології імен» [34, с. 64]. На початку 70-х років виходить праця В. Ніконова «Ім'я і суспільство»

[93], в якій автор розкриває взаємозв'язок між ім'ям та розвитком суспільства. Дослідник акцентує увагу на тому як у різні епохи змінювалися уподобання щодо вибору особового імені та утворення нових прізвищ. За рік до того О. Суперанська видає монографію «Загальна теорія власної назви» [113], яка стала найдетальнішим дослідженням пропріативної лексики у той час. Дослідниця запропонувала класифікацію онімів, якою послуговуються й нині.

«У її роботах вперше було розглянуто процес перетворення апеліативів в оніми, тобто онімізація. Основною функцією власних імен дослідниця називає номінацію окремих об'єктів в середині відомих класів речей» [34, с. 65].

Уже в кінці 70-х виходить словник Н. Подольської «Словник російської ономастичної термінології» [101], який був першим радянським словником з ономастики. Праця містить 700 термінів, які класифіковані за тематикою, в також вступну статтю. Більшість із потрактувань мають іншомовні варіанти, які також представлені в лексикографічному дослідженні.

Згодом В. Бондалетов презентує дослідження «Російська ономастика» [13], яка складається із 6 розділів, що містять інформацію про розвиток різних галузей ономастики, а також формування методів та теоретичних засад науки. Особливої уваги заслуговує розділ «Основні етапи і процеси в історії російської антропонімії», у якій наявні відомості зі становлення цієї науки також і в Україні, й у Білорусі.

Незважаючи на утиски та заборони помітного прогресу досягла й вітчизняна наука про власні назви.

«У 1959 р. відбулася Перша українська нарада лінгвістів. На ній ономастика була визначена як окрема наукова дисципліна. Згодом поряд з лінгвістами питання ономастики стали досліджувати українські історики» [43, с. 266]. Ю. Карпенко підтримував таку співпрацю й наголошував на тому, що всі ономастичні дослідження слід супроводжувати історичним

коментарем із зазначенням джерел емпіричного матеріалу. Такі зауваги спричинені тим, що перші ґрунтовні дослідження пропріальної лексики пов'язані із студіями про топоніми. Згодом виокремилися й антропонімічні дослідження, зокрема наукові праці описового характеру про вуличні прізвиська.

У 60-80 роки виникають нові розділи ономастики, які досліджують космоніми (Ю. Карпенко), етніміми (І. Будняк, Ю. Стрижак), продовжується активна праця над створенням словників із топоніміки та антропоніміки. Науковці формулюють основні завдання науки про власні назви, її методологічну базу та вектори дослідження, зокрема найбільшу увагу приділяють методам ономастичних досліджень.

Н. Насакіна зазначає, що «ономастика як окрема наука представляє цілісну картину про закономірності утворення й функціонування власних назв, тому її методологічне обґрунтування містить у собі розкриття структури, принципів побудови онімного простору й методів його дослідження. Як у будь-якому розділі мовознавства, крім загальнонаукових і лінгвістичних, в ономастиці існує система власних методів, відповідних до заявленої мети й завдань» [90, с. 178].

Відомий російський ономаст Н. Подольська дає таке потрактування специфічного ономастичного методу: «Ономастичний метод розуміють як спосіб пізнання, дослідження в галузі ономастики» [101, с. 80]. Вона виокремлює такі специфічні методи: «ареальний, генетичний, дескриптивний, картографічний, метод «малих типів», метод реконструкції, стратиграфічний, структурний, типологічний, формантний, етимологічний [100, с. 80–81]. Д. Бучко із усіх запропонованих методів не виділяє метод «малих типів» [16, с. 117–119].

О. Суперанська вже на початку ХХІ ст.. у своїх працях описувала такі ономастичні методи дослідження:

- 1) «дескриптивний (описовий),
- 2) порівняльно-історичний,

- 3) порівняльно-типологічний,
- 4) ареальний» [114, с. 193].

Отже, розвиток вітчизняної ономастики у II половині XX ст. характеризується такими здобутками:

- 1) становлення термінології;
- 2) розробка специфічних методів дослідження;
- 3) дослідження функціонування онімів у тексті;
- 4) формування принципів укладання словників власних назв;
- 5) двохвекторне дослідження онімів (історичне та лінгвістичне);
- 6) опис становлення української ономастики як специфічної лінгвістичної науки.

Отож, зародки ономастики як науки з'являються ще у XIX ст. Тоді виникають праці з регіональних антропоніміки та топоніміки. На початку XX ст. науковці присвячують свої студії теоретичним основам науки, укладають перші словники, підручники та поради для збору емпіричного матеріалу. Уже в II половині минулого століття розвиваються методологічні засади науки, формуються два підходи до вивчення ономастики: лінгвістичний та історичний, розвиваються нові напрямки дослідження: вивчення космонімів, селенонімів. Важливим досягненням є виокремлення української ономастики як самобутньої науки.

1.1.2 Ономастика сьогодні. Визначні здобутки та перспективи розвитку

Наука про власні назви активно розвивається й у XXI ст. Зі здобуттям Україною незалежності почали виникати нові напрями регіональної та національної науки. Науковці активніше досліджують мікротопоніми, укладають словники та бібліографічні покажчики. Ономастику впроваджують для вивчення у закладах вищої освіти.

У сучасних дослідженнях виокремлюють різні аспекти вивчення власних назв:

«а) описова ономастика – це фундамент усіх ономастичних досліджень, оскільки вона займається збиранням, аналізом онімів, зокрема вивченням їхньої будови й функції, а також засоби інтерпретації зібраного матеріалу;

б) теоретична ономастика – досліджує загальні закономірності розвитку й функціонування системи власних назв;

в) прикладна ономастика скерована на функціонування онімів в щоденному та офіційно-діловому мовленні;

г) літературна ономастика студіює специфіку поширеності власних назв у художніх творах;

д) історична ономастика фокусує увагу на історичному розвитку власних назв та їхні зв'язки з реаліями різних епох та регіонів» [136, с. 47].

Із загальним розвитком науки формуються осередки, де ономастика розвивається найактивніше. Сьогодні в Україні існують три ономастичні школи: «...а саме Одеська, Донецька й Ужгородська» [136, с. 49–50].

Одеську ономастичну школу заснував і очолював понад сорок років Ю. Карпенко – український мовознавець, член-кореспондент НАН України, фундатор літературної ономастики в Україні. Представниками цієї школи є М. Зубов, О. Карпенко, Л. Фомін.

«Науковці, що представляють цю школу видають фаховий збірник «Записки з ономастики». Дослідники займаються передусім вивченням літературної та когнітивної ономастики. Саме останній аспект пов'язаний із аналізом онімів як ментальних концептів, елементів мовної картини світу українців.

Представниками Донецької ономастичної школи є В. Калінкін, Г. Лукаш, Є. Отін, О. Філатова. Працівники цього наукового осередка розробляють сучасні підходи до аналізу походження, історії, функціонування, лексикографування онімів у слов'янських мовах.

Досягненням Донецької школи і її керівника стала розробка теорії конотонімів і упорядкування відповідного словника для фіксації й опису

зазначених мовних одиниць. Донецька ономастична школа видає авторитетний науковий журнал «Ономастичні науки».

Ужгородську ономастичну школу очолює П. Чучка, який досліджує закарпатську антропоніміку. Науковці студіюють також літературну ономастику під керівництвом Л. Белея.

Деякі науковці виокремлюють ще Київську ономастичну школу, що сформувалася відділом ономастики Інституту української мови НАН України (В. Шульгач, С. Вербич, І. Желєзняк, О. Карпенко та ін.) та посилена ономастами Києво-Могилянської академії та Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка. У цьому філологічному осередку видають «Студії з ономастики та етимології» [136, с. 49–50].

Частина лінгвістів виділяє також маленькі ономастичні осередки:

- 1) львівський,
- 2) тернопільський,
- 3) чернівецький.

Відомий ономаст Ю. Карпенко в одній із студій описує новий період розвитку науки про власні назви, зокрема звертає увагу на публіцистичну діяльність у цій галузі лінгвістики: «Додамо відразу, що повноцінний ономастичний український журнал «Λόγος ονομαετικῆς» за редакцією професора Є. С. Отіна почав виходити у Донецьку <...> Як наближений до журналів, що публікують ономастичні періодичні видання, слід уважати щорічник «Студії з ономастики та етимології», який видає відділ ономастики Інституту української мови НАН України» [54, с. 41].

У цей період активно почали розвиватися відносно молоді напрямки ономастики: поетична ономастика та когнітивна ономастика. До розвитку останньої значних зусиль доклала О. Карпенко. Дослідниця стверджує, «у цій галузі змінюється не лише аспект, а й сам предмет дослідження <...> По суті це з'ясування засобів буття й функціональної завантаженості власних назв у ментальному лексиконі» [52, с. 13].

«Питання про ментальні механізми пізнання дійсності не менш важливий для ономастики, оскільки є свідченням семантичної самостійності власних назв як особливого класу мовних знаків. Вони являються не просто вербальними одиницями, а, завдяки своїй широкій семантиці, проявляють якості об'єктів-елементів. Вони складають гіпотетичну освіту, яку прийнято вважати тезаурусом мовної особистості <...> Онімична одиниця з переважанням прагмаелементу семантики має цілком обґрунтовані «претензії» на розміщення на тезаурусному рівні: створений онімом в свідомості образний об'єкт в усьому багатогранні додаткових сенсів створює перцептуальний образ» [53, с. 69]. Науковець зазначає, що спеціальних методів для цього виду ономастики немає, проте виокремлює три шляхи вивчення ментального лексикону:

а) «аналіз актів мовлення, що породжується ментальним лексиконом і компонується з наявних у ньому концептів, враховуючи й омонімічні;

б) здійснення соціолінгвістичних експериментів, зокрема одержання реакцій-асоціацій на оніміні стимули;

в) самоспостереження дослідника, спроба проникнути в роботу свого ментального лексикону, щоб розібратися, як там існують і функціонують власні назви» [52, с. 13 – 14].

Натомість Г. Ткаченко пропонує «...ввести новий термін на позначення експериментальної методики в цій галузі – вільний лінгвопсихологічний асоціативний ономастичний експеримент як базовий метод для вивчення значень і способів репрезентації власної назви в ментальному лексиконі індивіда, етносу» [115, с. 195].

«Ще одним новим напрямом, започаткованим в Одеській ономастичній школі, є типологічне (міжмовне) вивчення онімів, що зумовлено об'єктивною необхідністю поступового переходу від описового й порівняльно-історичного дослідження власних назв у межах однієї мови до їх зіставного аналізу <...>Такий аспект дає можливість глибше зрозуміти закономірності

онімної системи рідної мови та її специфіку порівняно з іншими мовами» [78, с. 145].

Трапляються також поодинокі розвідки про пропріальну лексику із погляду інтертекстуального дискурсу та структуралізму (Є. Беліцька «Використання кваліа-структур для семантичного опису пропріальних одиниць мови» [9]).

М. Торчинський присвятив свою наукову студію синтаксичним особливостям пропріальної лексики. Дослідник зазначає: «Оскільки власні назви безпосередньо співвідносяться з номінативною функцією мови, то закономірним є їхнє домінування у ролі підмета» [122, с. 132], проте вони можуть виконувати функції усіх членів речення, найрідше – обставини).

У зв'язку із розвитком суспільства почали з'являтися наукові дослідження присвячені онімам у засобах масової комунікації (С. Насакіна «Інформаційно-рекламна функція топонімів у рекламі ліків» [89]), власним назвам в мережі Інтернет (В. Неклесова «Меми як частина онімного простору» [91], М. Карпенко «Розподіл сайтонімів-комполітів за компонентами-конституантами» [49]), назвам нових хремотонімів (Г. Ткаченко «Хремотоніми ХХІ ст.: власні назви ювелірних прикрас» [116]) тощо.

Із впровадженням цієї дисципліни для вивчення в університетах, а також зважаючи на активне використання комп'ютерних технологій у школах та закладах вищої освіти, виникають нові дослідження, що стосуються викладання ономастики (Н. Павликівська, О. Сколоздра).

Важливим здобутком є вихід енциклопедії «Słowiańska onomastyka» у Польщі (2002 – 2003 рр.), над якою працювали й вітчизняні дослідники: «у 2-томній енциклопедії «Słowiańska onomastyka» фахівцями з Німеччини (про ономастику полаб'ян, верхніх і нижніх лужичан) та 11 слов'янських країн (ще без самостійних Боснії та Герцеговини і Чорногорії) за схемою з 24 пунктів: історія ономастики, теорія ономастики, методи дослідження та їх еволюція, ономастична термінологія, стан досліджень, етимологія назв – актуальні

дослідження, досягнення, приклади, назви дослов'янського (індоєвропейського) походження і слов'янські назви, пізніші іншомовні впливи: субстрат, адстрат, суперстрат, назви на порубіжних територіях – етнічних і мовних, політика і практика в галузі власних назв, антропонімія I – Імена, антропонімія II – Прізвища, антропонімія III – Решта типів назв, назви сіл і міст (ойконімія), назви місцевостей (мікротопонімія, анойконімія), назви гірські (оронімія), назви водні (гідронімія), назви міські (урбо-/урбанонімія), назви звірят (тварин) (зоонімія), хрематонімія (ергонімія), власні назви і суспільна проблематика, власні назви в художній літературі, власні назви і проблематика релігійна, зміни в називанні ХХ ст. проаналізовано й описано специфіку власних назв слов'ян. Авторами відповідних статей від України є Ю. О. Карпенко, В. В. Лучик і П. П. Чучка» [79, с. 211].

Українські ономасти роблять спроби досліджувати особливості онімів не лише у мовах слов'янських народів (С. Пахомова «Ономастика в дзеркалі українсько-словацької комунікації» [98]), а й у лексичній системі мови країн Західної Європи, зокрема трапляються праці із німецької ономастики (О. Даниленко «Абревіатурна лексика в політичному дискурсі (на матеріалі німецької мови)» [32]), більшість студій присвячені англійському ономастикону (Н. Алексеєва «Мотиваційна структура офіційного гіпонімікону англійської мови» [1], Т. Вабанець «Словотвір англомовних віртуаліфонімів» [17], І. Гаврилюк «Brexit and other exits: onym play in contemporary political naming» [22], Т. Домброван «The semantics of modern English personal names of Celtic origin» [139], М. Карпенко «Денотатно-номінативна класифікація англомовних пезонімів» [51]).

У Росії ономастична наука досягла помітних висот впродовж останніх 20-ти років. Ономастику вивчають як окрему дисципліну у найбільших університетах країни. Щорічно на теренах країни проводять декілька ономастичних конференцій, серед яких відомою є «Ономастика Поволжжя».

Найвідомішим виданням, присвяченим проблемам вивчення пропріальної лексики є журнал «Вопросы ономастики», заснований ще в

кінці 90-х років минулого століття. Нині це єдиний журнал із питань функціонування власних назв, що входить до науково-метричної бази Scopus на території Славії. Усі нові російські досягнення із вивчення власних назв відображені на сторінках цього періодичного видання.

Продовжуючи справу дослідників попереднього століття, ономасти Росії студіюють питання антропоніміки (знаходимо праці із неофіційної антропонімії, діалектних особливостей імен та імен людей певного регіону чи населеного пункту) та топоніміки (зосереджено увагу на мікротопонімах та гідронімах Російської Федерації).

Науковці сусідньої країни також досліджують ономастикон Прибалтики (Д. Кузьмін, А. Пустяков, А. Макарова) та вплив фіно-угорських мов на власні назви окремих регіонів Росії (Я. Сааріківі).

Трапляються також наукові розвідки, що стосуються й інших етнічних груп: татар, башкирів, осетин.

Впродовж останнього року употужнилася робота над дослідженням власних назв етносів, міфонімів та теонімів. Трапляються праці, які поєднують знання з ономастики та політики, деякі науковці свої розвідки присвячують огляду й аналізу монографій з ономастики минулих років.

Дедалі частіше на теренах Росії з'являються статті, що стосуються ономастичного простору Франції, Англії, Німеччини, Китаю та Японії. Значно рідше порівняно із минулими роками знаходимо наукові студії присвячені особливостям української та білоруської пропріальної лексики.

Актуальним й до тепер є дослідження ономастичної термінології. Цьому питанню присвячена праця О. Хамаєвої, в якій автор робить компаративний аналіз російської та китайської ономастичних термінологічних систем. Дослідниця аналізує особливість будови термінів у китайській мові і наголошує на наявності в цій мові синонімічного ряду до слова «ономастика», що схожий із слов'янськими мовами: «Термін «ономастика» в китайській мові має декілька варіантів: 专名学 та 专有名词学 – наука про власні назви, ономастика; 命名学 – наука про назви, ономастика;

人名地名研究 – що означає дослідження у сфері найменувань людей і місця» [130, с. 150]. Деякі питання термінології також висвітлені у студії А. Матвєєва «Ономастика та ономатологія» [80].

Нові галузі ономастики розвиваються й у Російській Федерації. Так за останніх два роки у фахових виданнях знаходимо близько 10 статей, присвячених когнітивній ономастиці.

У Західній Європі зберігаються всі тенденції розвитку ономастики що й в Україні.

У Німеччині зокрема існують центри дослідження слов'янських власних назв. Їх появу спричинили історичні події після Другої світової війни. При університетах функціонують об'єднання науковців, основним профілем яких є вивчення слов'янських мов. Такі групи є у Лейпцизі, Берліні, Кілі. Ці осередки публікують монографії та наукові статті, випускають щорічні збірники наукових студій з ономастики.

«Центром таких груп став Інститут ім. Лейбніца при університеті в Лейпцизі. Ним керують спеціалісти з історії і культури» [131, с. 271]. Окремо функціонує Ономастичний центр. Тут розташована найбільша ономастична бібліотека у Західній Європі. Керівником цієї установи є кандидат філологічних наук Дітлінг Кремер. «В центрі також розташована «Німецька ономастична група» <...> З 2004 року в університеті виходить збірник публікацій «Onomastica Lipsiensia». На сьогодні видано 13 томів, які присвячені різним проблемам ономастики у тому числі інтерпретації слов'янських онімів» [131, с. 271].

Професор Університету Західної Англії, що у Брістоні в одному із своїх досліджень стверджує, що однією із найважливіших проблем ономастичної науки сьогодні є визнання та обґрунтування наукової цінності праць, що стосуються власних назв, які написані не професійними науковцями. Дослідник звертає увагу на популярні книги про топоніми, написані А. Сміттом.

Найвідомішим науковцем, що досліджує ономастичний простір Шотландії та деяких регіонів Англії, Уельсу та Північної Ірландії є К. Хог. Щорічно він публікує свої розвідки у «Журналі англійської топонімічної спільноти» (Journal of the English place-names society), що виходить в університеті м. Глазго.

Науковець активно досліджує проблеми соціономастики. Він зазначає, що «дослідження із соціономастики є природним продовженням типологічного дослідження» [144, с. 5]. У своїй праці «Name structure and name survival» [144] на прикладі топонімів автор пояснює як соціум впливає на виникнення нових назв та особливості називання загалом.

Ономастика у США розвивається на рівні із наукою у Великій Британії та Німеччині. В усіх відомих лінгвістичних університетах Америки проводять дослідження власних назв у різних штатах країни. Науковець Б. Хелеленд розробив навчальні плани із ономастики. Дослідник і педагог пропонує ввести академічний курс із вивчення пропріальної лексики ще й в коледжах та представляє зразки планів для таких країн: США, Крит, Велика Британія, Швеція, Норвегія, ПАР, Швейцарія, Чехія. Б. Хелеленд пропонує вивчати такі основні питання: «методи і теорії вивчення власних назв, семантика і прагматика пропріальної лексики, історія розвитку ономастики, назви у мовних контактах, назви й історія, назви й суспільство, назви й закон, назви й література» [143, с. 56].

Активізуються американські дослідження у країнах Африки та колишніх колоніях Великої Британії, а також набувають поширення наукові розвідки, що стосуються власних назв афро-американців, зокрема знаходимо працю Р. та С. Прайсів «Saramaka onomastics: an Afro-American naming systems» [147], у якій автори аналізують особливості власних назв племені сарамака та їх вплив на онімну систему інших етнічних груп Африки.

Ґрунтовним дослідженням з ономастики є колективна монографія «Names in focus» [138], видана у 2012 році. Праця складається із 6 розділів (історія й теоретичне підґрунтя науки, матеріали й напрямки ономастики,

топоніміка, антропоніміка, комерційні власні назви, зооніми та оніми у літературі), в яких детально проаналізовано здобутки фінської ономастики.

Отже, сучасна ономастика характеризується розвитком нових напрямків; утворенням ономастичних наукових осередків в Україні й закордоном; проведенням ономастичних конференцій та виданням збірників розвідок, що присвячені проблемам пропріальної лексики; розширенням кордонів дослідження (студії присвячені не лише регіональному ономастикону, а й онімному простору сусідніх країн); появою публікацій про власні назви окремих етнічних регіонів (бурятів, татар, осетинів); розширенням тематики (наукові розвідки про функціонування онімів у мережі Інтернет, власні назви у ЗМК, вивчення ономастики в університетах та коледжах); створенням масштабних міжнародних енциклопедій; появою ненаукових ономастичних праць, які представляють цінність для дослідників, адже показують новий погляд на власні назви; продовженням традиційних ономастичних досліджень із регіональної антропоніміки та топоніміки; а також оцінюванням наукового доробку минулих років.

1.2 Поетична ономастика як особливий розділ науки про власні назви

1.2.1 Наукове підґрунтя поетичної ономастики: основні терміни, методологія, типологія

Розвиток літературної ономастики як окремого розділу науки про власні назви розпочався ще у кінці 60-х років ХХ ст. Тоді під час аналізу онімів у художніх творах використовували терміни «ім'я» та «власне ім'я». Згодом його було уточнено: науковці почали використовувати визначення «ім'я персонажа», «ім'я літературного героя», «ім'я дійової особи».

Між мовознавцями довгий час точилися суперечки стосовно того, яку назву буде носити розділ.

Ю. Карпенко послуговується 2 термінами «поетична ономастика» та «літературна ономастика», із ним солідаризує Н. Подольська, яка у своїх працях використовує також термін «ономапоетика». Л. Селіверстова також

послугується цим терміном і подає такий коментар: «Широке використання власних назв у художній літературі, інтерес лінгвістів до функціонування у художньому тексті сприяли формуванню нового напрямку в ономастиці, що виник на перетині ономастики і стилістики, лінгвістики тексту і лексичної семантики – ономапоетики, яка вивчає будь-які власні назви у художніх творах» [107, с. 16].

Ю. Карпенко стверджує, що «під літературною (поетичною) ономастикою розуміють суб'єктивне відтворення об'єктивного, «гру», що здійснює автор, загальномовними ономастичними нормами» [57, с. 80].

Г. Мельник підтримує думку Ю. Карпенка і наводить два аргументи про те, що варто й правильніше використовувати термін «літературна ономастика»: «нинішній уживаніший статус терміна літературна ономастика у порівнянні, скажімо, з поетикою оніма та іншими, апріорі віддає йому прерогативу на номінацію наукової дисципліни; цей термін загальноновизнаний у світі (англ. *Literary onomastics*, фр. *onomastique litteraire*, нім. *Literarischen Onomastik*), а відтак український відповідник легко ідентифікується в міжнародній термінологічній системі» [85, с. 1].

Н. Колесник додає до усіх іншомовних термінів ще й польський відповідник: «у польській ономастиці на позначення згаданого напрямку спершу використовували терміносполуку стилістичне найменування, нині найуживанішим є термін *onomastyka literacka*. Саме під останньою назвою був видрукований збірник праць VIII Усепольської ономастичної конференції 1993 року» [64, с. 122].

Л. Белей активно послугується терміном «літературно-художня ономастика» [7, с. 23].

К. Зайцева запропонувала назву «стилістична ономастика», оскільки відносить власні імена у творі до проблем лінгвостилістики.

Е. Магазаник окремо виділяє ономапоетику й ономастилістику, зазначаючи, що перший варіант «стосується літературознавчої

характеристики власних назв у художніх творах, а інший – лінгвістичного аспекту» [81, с. 7–10].

Автор посібника «Имя собственное в художественном тексте» [34] послуговується загальноприйнятим терміном «літературна ономастика», стверджуючи, що він «як і більшість в лінгвістиці бівалентний: по-перше, це всі власні назви, які входять до художнього твору і функціонують у ньому як неповторні елементи; по-друге, так називають розділ ономастики й напрям ономастичних досліджень, які займаються каталогізацією, систематизацією та аналізом власних імен у художніх творах» [34, с. 59].

Також науковці пропонують до відповідного виду оніма, який функціонує у художньому творі додавати частку -поет- : антропоетонім, топопоетонім, зоопоетонім, фітопоетонім, космопоетонім, теопоетонім, міфопоетонім, ідеопоетонім, хремапоетонім тощо.

«Увесь комплекс власних назв, зафіксованих в художньому творі, становить ономастичний простір твору» [121, с. 342].

Т. Немировська класифікує поетоніми в залежності від роду художнього твору: «поетична ономастика (поетична ономастика поеми, поетична ономастика балади); ономастика художньої прози або художня ономастика (художня ономастика оповідання, художня ономастика повісті, художня ономастика роману); ономастика драматургії або драматургічна ономастика (драматургічна ономастика комедії, драматургічна ономастика драми, драматургічна ономастика трагедії) [92, с. 113].

М. Торчинський пропонує використовувати паралельно терміни «прозонім», «поезонім», «драмамонім» для позначення онімів у прозових творах, поезіях та драмах відповідно, а також «епосонім» для епічних творів та «ліриконім» для лірики [121, с.343].

О. Суперанська пропонує поділяти ономастичне поле на реалоніми – назви об'єктів, що реально існують, фантасоніми та гіпотетоніми.

Дехто з ономастів дотримується думки, що кожна власна назва, яка функціонує в художньому творі слід називати фіктонімом навіть, якщо це назви реально існуючих об'єктів чи імена історичних осіб.

Е. Кравченко у студії «Теорія поетонімології: сучасний стан і перспективи» [70] називає 26 термінів, що стосуються літературної ономастики. Серед них автор називає поетонім і потрактовує його як «кожну без винятку власну назву художнього тексту, яка 1) визначає фіктивний денотат видуманого хронотопу, який співвіднесений або не співвіднесений з реальними / вигаданими об'єктами глобального культурного контексту; 2) визначається новою або «готовою» формою; 3) осмислюється в рамках автохтонного тексту» [70, с. 83]. Як доповнення до цього терміну окремо функціонують також терміни «поетонімогенез – поступовий рух семантики поетоніма, пов'язаний із самостійним рухом тексту» [70, с. 83] та поетонімосфера «ієрархічна система елементів (поетонімів) завершеного літературного тексту, інтегрованих в різнорідні різнорівневі множини, яка підпорядкована закону художньої цілісності» [70, с. 83]. Заслужують на увагу, на нашу думку, ще й такі терміни: «Взаємодія поетонім – контекст – спряженість мовних одиниць в межах цілісності, яка забезпечує 1) вплив контексту на поетонім; 2) вплив поетоніма на контекст; 3) взаємну діяльність поетоніма й контекста. А також Взаємодія поетонім – поетонімосфера – зв'язок і відношення між окремими елементами (поетонімами) і онімними об'єднаннями, що зумовлюють розвиток поетонімосфери» [70 с. 82].

Незважаючи на схожість між літературною й фольклорною ономастикою (в історії літератури фольклор виокремлюють як особливий вид літератури) Н. Колесник стверджує, що хоча суттєвих відмінностей між цими видами не існує, проте варто відокремлювати фольклорну ономастику від літературної, тому що вони мають різні сфери, об'єкт та предмет дослідження.

Отже, попри порівняно довгу історію розвитку літературної ономастики серед вчених досі існують суперечки щодо доцільності назви

цього розділу ономастики, а також найменування усіх його складових. Ми ж у своєму дослідженні послуговуватимемося термінами «літературна ономастика» для найменування розділу, що вивчає функціонування онімів у художньому творі, «літературний онім», «онім у художньому творі» та «поетонім» як синонімічні на позначення власної назви у творі.

Щодо методології вивчення літературних онімів та розмежування їх із реальними онімами Ю. Карпенко виділяє такі визначальні риси поетонімів:

1) «вторинність літературних онімів. Письменник komponує текст із наявних у загальномовній системі моделей і норм відповідно до місця часу і соціального середовища дій» [55, с. 35], адже автори використовують переважно лише відомі оніми, зрідка творячи нові із стилістичною метою. Із останнього випливає наступна особливість літературного оніма;

2) «літературний онім – продукт вільного творчого пошуку, вибору, здійснюваного письменником відповідно до жанру й стилю тексту, на відмінну від природного й тривалого історичного розвитку реальної ономастики в певному соціальному середовищі;

3) літературна ономастика виконує стилістичну функцію <...> в художньому мовленні диференційна функція власних назв об'єднана з естетичною й образотворчою функціями та підпорядковується їм;

4) літературний онім – це факт художньої мови;

5) літературно-художній твір завжди має назву, що є головним компонентом онімного простору» [55, с. 35].

А. Фомін у студії «Про різницю лінгвістичного та літературознавчого підходів у дослідженнях з літературної ономастики» [127] зазначає, що він не підтримує думки багатьох науковців про те, що дослідження у царині літературної ономастики знаходиться на межі між мовознавством та літературознавством. Та все ж дослідник наголошує, що спільний об'єкт та предмет дослідження, а саме літературний твір та його лексичний склад, дозволяють «розглядати літературну ономастику як спільну філологічну дисципліну не прив'язану ні до лінгвістики, ні до літератури. Головна

функція літературної ономастики тоді полягає в експлікації структури сенсів поетонімів» [127, с. 272].

Автор так визначає предмет літературної ономастики, як галузі ономастики: «це потенціал поетоніма, який дозволяє створювати певний сенс, тобто сукупність потенційних сенсів, які породжуються власною назвою в художньому тексті в результаті взаємодії оніма з іншими структурними елементами твору й елементами інтертексту, в просторі якого функціонує твір» [127, с. 272].

Д. Козловська у своїй дисертації пропонує для вивчення специфіки літературних онімів використовувати такі методи:

а) «обов'язковим є використання одного з основних загальнонаукових підходів – термінологічного. Будь-яке дослідження (як теоретична, так і аналітично-практична його складова) потребує подання та уточнення вибору термінів і понять, що використовуються в цьому дослідженні;

б) аналіз складових елементів поетонімії літературно-художнього твору, що передбачає окремий розгляд кожного розряду поетонімів і, звичайно, поетонімів, що входять до аналізованого розряду;

в) звернення до методу контекстуально-інтерпретаційного аналізу, що реалізується через установлення значущості досліджуваних романів у соціокультурному контексті та спробу відтворення авторського задуму. Вагомими при цьому стають свідомість і лексикон автора, зокрема поетонімія, у часовому й культурному зрізі;

г) фактичний матеріал дослідження варто зафіксувати шляхом суцільної вибірки поетонімних одиниць із текстів творів;

д) застосування лінгвостатистичного методу (методу кількісних підрахунків) дає змогу визначити у текстах кількість поетонімів, що, у свою чергу, сприяє виявленню домінуючих серед них» [60, с. 39–42].

У свою чергу В. Калінкін називає головним методом вивчення власних назв у літературі «комплексний опис поетики назв художнього твору» [46, с. 28].

Поряд із різними методологіями існують відмінні класифікації поетонімів і, відповідно, кожен дослідник, який студіював це питання розробляв окрему їх типологію.

За однією із теорій кількість розрядів поетонімів залежить від їхньої образності та функціонування у певному стилі:

1) поетоніми, які безпосередньо задіяні в художньому тексті як засіб виділення та подальшої характеристики (імена головних і другорядних дійових осіб, назви місць дії тощо);

2) поетоніми, які опосередковано беруть участь у розкритті змісту художнього твору, тобто побічно залучені до загальної образної характеристики (історичні ВІ, літературні імена, а також інші ВІ, що створюють у контексті художнього твору своєрідний «культурний» фон, який необхідно враховувати при загальній оцінці художнього тексту).

3) К. Зайцева систематизувала поетоніми на матеріалі англійської художньої літератури. Вона виокремлює такі оніми за ступенем значущості для змісту твору:

- а) «імена, релевантні якостям персонажів;
- б) імена, релевантні місцю дії;
- в) імена, релевантні часу дії» [41, с. 37–39].

М. Карпенко усі поетоніми поділяє на дві групи, беручи за основу аналіз антропопоетонімів. Це літературні оніми, які прямо характеризують персонажа, та ті, які опосередковано подають його характеристику.

Ономаст повідомляє, що «третя група, до якої належали б нехарактеризувальні імена, у художніх творах не представлена» [50, с. 24].

С. Мезенін, використовуючи драматичні твори В. Шекспіра, дослідив національні англійські, історичні та власне авторські власні назви та об'єднав їх у такі групи:

- 1) «реальні імена історичних осіб,
- 2) звичайні імена (англійські, французькі та ін.),

3) стилізовані імена, зумовлені жанрово-стилістичними особливостями твору,

4) «промовисті» імена, в основному прізвищі» [82, с. 40].

В. Михайлов запропонував класифікувати характеризувальні оніми на певні розряди:

1) «імена, що мають функцію «семантичної характеристики» (Правдин, Взяткин, Ворчалкина, Стихоткачев і под.);

2) імена, які здійснюють «загальноекспресивну» функцію (Яичница, Пустопузов, Подщипа, Бошов тощо);

3) імена з функцією вказівки на соціальну, національну належність (Немцов, Князев і под.);

4) реальні історичні імена персонажів художнього твору, які не «створює» художник (Потемкин, Екатерина тощо)» [87, с. 60].

О. Фоякова у своїй класифікації робить акцент на двовекторних опозиціях онімів художньому творі. Дослідниця подає таку систематизацію:

1) «за специфікою денотативного значення ВІ у загальному іменнику національної мови і в онімному просторі художнього тексту (опозиція: антропонім – топонім, топонім – урбанонім, ВІ – прізвища, ВІ – прізвиська тощо);

2) за способом художньої номінації в художніх текстах (опозиція: узуальні й оказіональні лексичні засоби, з урахуванням контекстуальних та індивідуально-авторських підходів і под.);

3) за співвідношенням ВІ у поетичному оніміконі з національним іменником мови народу (опозиція: реальні – вигадані, часте – рідкісне, станове – позастанове тощо)» [128, с. 39–40].

Л. Щетинін скласифікував імена літературних героїв, ураховуючи стилістичну роль в творі:

1) «нейтральні імена, у яких значення основи і фонетична форма ніяк не відображають особливостей характеру і поведінки героя; відсутні асоціації

з ім'ям (Домбі, Копперфільд в романах Ч. Діккенса, Форсайт в сазі Л. Голсуорсі тощо);

2) описові (характеризувальні) імена, основи яких дають пряму або опосередковану характеристику їхніх носіїв (Дедлюк (від мертва точка, тупик), Крук (шахрай), Хедстоун (кам'яна голова) в творах Ч. Діккенса);

3) пародійні імена, що мають яскраво-виражене емоційно-експресивне забарвлення зазвичай негативного характеру (лорд Будл, лорд Гудл і под. в «Холодному домі» Ч. Діккенса, перелік імен в оповіданні А. П. Чехова «Кінське прізвище»);

4) асоціативні імена, які своєю зоровою і звуковою формою викликають у читача різні асоціації, уточнюючи і поглиблюючи характеристику персонажів (міс Флайт (пор. політ) – маленька, сухенька старенька, думки якої літають, як птахи (Ч. Діккенс «Холодний дім»), містер Тутс (грати на сопілці) – несерйозний, недалекий багатий недоук» (Ч. Діккенс «Домбі і син») [135, с. 126–132].

Проте Л. Щетинін не зауважує про те, яку роль відіграє стиль письменника у створенні онімів.

У «Словнику російської поезії ХХ століття: Словник власних імен» запропоновано такий поділ пропріальної лексики в художніх творах:

1) «імена реальних осіб – головних і периферійних персонажів (ВІ, по батькові, прізвища, псевдоніми, прізвиська);

2) імена реальних історичних осіб;

3) імена вигаданих осіб (нереальних) – літературних героїв, фольклорних персонажів;

4) міфоніми – імена міфологічних персонажів;

5) культоніми, агіоніми – імена, пов'язані з релігіями» [29, с. 38].

Вагому роль у процесі творення тексту як витвору мистецтва відіграє особливий синкретичний процес, який має такі складові: реальна ономастика – автор – поетична ономастика.

На основі цього процесу М. Доценко у дисертації «Поетоніміка модерністської та постмодерністської прози» виділяє такі групи літературних власних назв:

- 1) «історичні ВІ для історичних персонажів, місць, подій в художньому тексті;
- 2) історичні ВІ для вигаданих автором художніх образів;
- 3) загальноживані імена й імена національної ономастики для вигаданих автором художніх образів;
- 4) поетоніми вигаданих образів, створені за моделями національної ономастики (напівреальні імена);
- 5) авторські поетоніми, що посилюють експресію імені в характеристиці художнього образу без урахування специфіки національної ономастики;
- б) вигадані поетоніми для нереальних художніх образів, які не мають прямої співвіднесеності з об'єктивною дійсністю» [37, с.42].

Беручи до уваги класифікації М. Торчинського та О. Суперанської, можна виокремити групи літературних онімів, які матимуть відповідники у найменуванні реальних пропріативів. Зокрема найбільш поширеними у художніх творах вважаємо такі групи: анхістопоетоніми (сімейні прізвища); ідіопоетоніми (назви власних особових імен), окремі науковці пропонують інший термін – антропопоетоніми, який об'єднує у собі власні назви на позначення осіб; комопоетоніми (найменування сіл); прізвиськопоетоніми (назви прізвиськ) інколи не виділяють як окрему групу, а відносять до антропопоетонімів; геортопоетоніми (найменування свят); оропоетоніми (назви гір); дримопоетоніми (назви лісів); астіопоетоніми (назви міст); хоропоетоніми (назви частин світу, країн); потамопоетоніми (назви річок); ойкододомопоетоніми (назви закладів, будівель);зоопоетоніми (клички тварин), теопоетоніми (імена божеств), міфопоетоніми (імена міфічних істот, духів) тощо.

За аналогією до класифікації реальних онімів ці підгрупи можемо об'єднати у три великі групи: вітопоетоніми (власні назви живих істот), топопоетоніми (географічні назви) та прагмапоетоніми (назви матеріальних та духовних об'єктів, речей).

Отже, попри відносно малу історію розвитку літературної ономастики як окремої галузі науки про власні назви існує розширена термінологія, своя методологія та різнопланова класифікація онімів. Кожен дослідник створюючи свою класифікацію виокремлює свій критерій, саме тому досі точаться суперечки стосовно доцільності деяких термінів та таких розширених класифікацій.

1.2.2 Функції літературних онімів

Власні назви у літературному тексті займають специфічне тематичне місце, що пов'язане із їх змістовими функціями.

В. Калінкін, у своїх дослідженнях аналізуючи студії своїх попередників, присвячені літературним онімам, стверджує, що «функціональна сторона поетики онімів – найбільш розроблена і одночасно найбільш строката частина теоретичної спадщини» [47, с. 277]. Учений зауважує, що «викінченої цілісної класифікації, де розподілено функції за таксонімічними рубриками відповідно до принципів, що впливають із специфіки онімів художніх творів, на цей час немає» [47, с. 279].

Незважаючи на те, що у сучасній ономастиці існує багато різних досліджень про функції онімів, одностайності серед них немає.

Ю. Карпенко вважає, що «оніми виконують дві функції: номінативну (ідентифікаційну) та стилістичну, яка виявляється у художньому тексті, де пріоритет диференціації відступає під тиском стилістики. У межах другої функції дослідник виокремлює інформаційно-стилістичну та емоційно-стилістичну функції. Основою для такого поділу слугує врахування детермінованості літературної ономастики та змін, яких вона зазнає» [56, с. 10–15].

Л. Белей вносить свої зауваги, враховуючи те, що він зосереджує свою увагу лише на одному виді поетонімів. Дослідник стверджує: «характеристична функція літературно-художнього антропоніма (ЛХА) є пріоритетнішою за номінативну. Це пояснюється тим, що здатність будь-якого ЛХА називати, ідентифікувати, диференціювати персонажів у тексті літературно-художнього твору також є стилістично значущою. Тому здатність ЛХА характеризувати денотатів, а також виражати ставлення автора до них, доцільно називати характеристичною функцією ЛХА. За його твердженням, існують два вияви характеристичної функції ЛХА: інформаційно-характеристичний та оцінно-характеристичний, залежно від того, чи є ЛХА засобом характеристики денотата, чи засобом вираження ставлення до персонажа-денотата. Крім номінативної та характеристичної» [8, с. 24].

Ґрунтовну класифікацію, де враховуються різні аспекти поетонімів запропонував А. Вількон. Він виділяє такі функції:

1) «локалізувальна (у вигляді просторово-локалізувальної і темпорально-локалізувальної) – відтворює зв'язок фабули твору з окремими часовими та просторовими даними;

2) соціологічна – вказівка на суспільну належність, середовище проживання та походження разом із національною належністю;

3) алюзійна – паралель з певними місцями, подіями, особами;

4) семантична – характеристика персонажа, місця дії через пряму або метафоричну назву;

5) експресивна – відтворює експресивно-емоційні особливості онімів» [149, с. 82–111].

Ч. Косиль пропонує поділяти локалізувальну на два підтипи, як і попередній дослідник, але називає їх локалізація у просторі та локалізація у часі. Семантичну та соціальну науковець об'єднує під назвою «ідентифікаційно-диференційна». Додатково до вже відомих у студіях лінгвіста знаходимо:

- 1) інформаційно-дидактичну;
- 2) емотивну – реалізує особисте ставлення автора;

М. Мельник у дисертації, де представлено дослідження ономастичного простору творів Ліни Костенко, виокремлює шість виявів функціонування літературних онімів. «Першою, провідною, функцією є номінативна, яка слугує для того, щоб ідентифікувати об'єкт. Друга функція, хронотопічна, дає вказівку на час та місце. Про основні риси, притаманні денотатіві, довідуємося через характеризувальну функцію. Спорідненими <...> є експресивна функція та функції виразовості, образності, тропеїчності; власні назви у цих функціях є найбільш промовистими, насиченими поетонімами. Ніби підсумовує попередні п'ять, остання, текстотвірна функція, у якій власні назви у костенківських поезіях стають <...> ключовими словами, організовуючи текст» [85, с. 17].

В. Калінкін відзначає багатофункціональність онімів та виділяє три групи, що відрізняються від визначених попередниками:

- 1) «мовні;
- 2) характеризувальні;
- 3) власне поетичні» [48, с. 24].

Н. Васильєва виділяє такі функції:

1) «ідентифікація – ключовим виступає поняття ідентичності, ім'я тотожне сигналу;

2) створення ілюзії реальності – ім'я сигналізує про подібність образу і людини відповідно до наявної у читача бази знань (найяскравіше означена в історичних іменах);

3) характеристика – функція, що виявляється на рівні використання «промовистих» імен;

4) виділення та групування – орієнтація на увагу читача: акцентування її на певному персонажі або групі;

5) перспективація – розподіл форм імен за мікрожанрами у тексті (авторська мова, ремарки, пряма мова персонажів, листи та ін.);

б) естетична – особливість імені, його нестандартність;

7) міфологічна – єдність імені та персонажа в змістовому плані оповіді, магічна сила імені» [18, с. 24].

Отже, опираючись на дослідження відомих ономастів можемо виокремити основні функції: номінативну, стилістичну, характеристичну та експресивну, адже основні завдання онімів у художньому тексті – називати особу чи місце, надавати тексту стилістичного забарвлення, характеризувати персонажа, та впливати на емоції читача. Також важливу роль відіграють другорядні функції, яких за різними класифікаціями може бути від 7 до 12.

1.2.3 Дослідження поетонімів у зарубіжній лінгвістиці: огляд здобутків від зародження й до сьогодення

Літературна ономастика активно розвивається в наукових колах країнах Східної Європи, що межують з Україною.

У Польщі розвиток літературної ономастики розпочався із студій А. Павінського, який опублікував свою роботу у 1933 році. Автор зосередив увагу на топонімах у літературних творах. Але це була лише фіксація онімів без ґрунтовного їх аналізу.

Іншим відомим ономастом у сфері дослідження літературних онімів став С. Речек, який досліджував функціонування антропонімів, зокрема прізвищ. Науковець студіював «прізвища, що вказують на особливу рису характеру» [142, с.15]. У своїй роботі дослідник систематизував антропоніми в польських комедіях XVIII століття. У них він виокремлював 5 основних функцій: гумористичну, соціологічну, експресивну, семантичну та функцію створення алюзій.

На початку XXI ст. у польській літературній ономастиці продовжуються дослідження пропріальної лексики в романах та малій прозі, порівнюються праці попередників, а також аналізуються твори Античності та періоду польського бароко. Відомим ономастом цього періоду став

А. Вілкон. Продовжуються популярні у всьому світі дослідження власних назв в англійській та американській літературах.

У 2019 році виходить ґрунтовна праця «Літературна ономастика: теорія» [142] М. Гибкої, яка містить 3 розділи. У першому розділі авторка зосереджує свою увагу на становленні польської літературної ономастики як науки, основних досягненнях польських учених. У другому мова йде про специфіку дослідження пропріативів у англійських творах, третій присвячений особливостям власних назв у сазі про Гаррі Поттера та псевдонімам Джоан Роулінг.

Ж. Дворакова зазначає, що «чеська літературна ономастика набула великого поширення і досягнула високого рівня» [141]. Вона й досі залишається популярною серед науковців. Найвідомішим ономастом, що досліджував побутування пропріативів у чеських творах є Р. Срамек. У ХХ ст. чеські дослідники розвинули нові погляди у вивчені антропонімів літературних творів. На разі актуальними є дослідження чехами творів зарубіжних авторів ХІХ – ХХ ст. Низці теоретичних та практичних питань поетичної ономастики присвятили свою увагу відомі вчені на ХVІ Загальнопольській ономастичній конференції «Власні назви й суспільство».

В анотації до дисертації «Вступ до літературної ономастики» [141] Ж. Дворакова подає опис чеської поетичної ономастики як незалежної лінгвістичної науки, історію її досліджень, теоретичні та методологічні проблеми, а також основні види літературних онімів, які поширені у прозових творах авторів із Чехії. Питання розвитку літературної ономастики частково розглядалися й на ІV Чеській ономастичній конференції «Різноманіття й специфіка ономастики».

Угорські студії власних назв у художній літературі розпочалися із досліджень М. Каваловського, перше з яких опубліковане у 1934 році. Назва дослідження «Літературна ономастика» сприяла тому, що саме цей термін почали використовувати для нової галузі в Угорщині. У статтях ономаста знаходять паралельні терміни: «літературні власні назви, вигадані автором

власні назви» [148, с. 2]. Згодом науковці додали ще термін «fiction name» [148, с. 3] – вигадані імена.

Саме завдяки працям М. Коваловського з'явилась усталена термінологія у цій галузі. Як зазначає Л. Тоз у тезах до дисертації «Теорія та методика в літературній ономастиці» [148] «як і науковці інших слов'янських країн, угорці використовують на позначення різних видів онімів у художніх творах загальні ономастичні терміни, додаючи лише їх місце розташування. Окремої типології пропріативів у художніх творах в угорській літературній ономастиці не існує» [148, с. 3]. Наразі угорська ономастика досліджує проблеми методології, історію становлення цієї галузі у країні, а також особливості власних назв у сучасній угорській літературі.

Російська ономастика як і вітчизняна почала свій розвиток у радянський період. Перша дисертація, присвячена літературним онімам була написана у 1956 році. В. Калінкін стверджував, що найвідоміші ономастичні центри на той час розташовувалися на теренах України, проте у дослідженнях функціонування пропріативів у художніх творах брали активну участь і російські вчені. Найвідомішими науковцями в цій галузі стали Е. Магазаник та А. Фомін, які заклали теоретичні основи цієї науки. Помітний внесок у розвиток зробили Н. Подольська, яка ввела до свого словника низку термінів із поетики онімів, та О. Суперанська, яка побіжно згадує про них у розділі «Стилістика онімів» у своїй монографії. Розвиток термінологічної системи продовжила у наш час Е. Кравченко.

Із аналізу останніх випусків найвідомішого наукового видання з проблем ономастики у Росії можемо зробити висновок, що літературна ономастика не популярна, зокрема трапляються поодинокі дослідження класичних творів, наприклад праці К. Баранової «Об ассоциативном потенциале имени главной героини в рассказе Т. Н. Толстой «Охота на мамонта»» [2], Т. Топорової «Говорящие имена в эддической "Поездке Скирнира"» [117], І. Шелкової «Прозвища персонажей в произведениях А. Г. Алексина» [134], та праці загального характеру: В. Бардакова

«"Говорящие" имена в детской литературе» [4], а також рецензії на дослідження зарубіжних авторів.

У країнах Західної Європи та у США розвиток літературної ономастики випереджає її сучасний стан в Україні.

Так, знаходимо наукову розвідку Г. Альвареса-Альтмана «Literary Onomastics Typology: Analytic Guidelines to Literary Onomastics Studies» [139], яка датується 1981 роком і розміщена у науковому виданні «Literary Onomastics Studies». У статті йдеться про 12 типів прізвищ у літературних творах. Автор виокремлює такі види родових власних назв: «Anonymical family literary names, Diacritic Names or attributive names, Chimerical names, Mythological Family, Biblical names, Etymological Simple Names, Etymological Multilingual Names, Toponymical Family Names, Paronomastic etc» [139, с. 220–228]. У цій же студії йдеться про те, що вже в 1970-х роках були проведені перші теоретичні дослідження з літературної ономастики. У 1973 році було випущено збірник «Bibliography of Literary Onomastics», а в 1978 Л. Ешлей виступив на лінгвістичній конференції із доповіддю, присвяченою здобуткам та перспективам цієї гілки ономастичних досліджень.

Знаходимо відомості, що у кінці 60-х – початку 70-х років ХХ ст. студіювання поетичних онімів захопило також Шотландію, зокрема професор В. Ніколайсен із університету в Абердіні зауважує, що під впливом доповіді Л. Ешлея, науковців «зацікавило дослідження топонімів у творах <...> але їх довго не могли опублікувати у журналах Великої Британії, тому праці друкувалися в Північній Америці та інших країнах Європи, серед яких Німеччина, Польща, Республіка Чехія та Греція» [146, с. 98].

А вже 2008 року відбулась міжнародна наукова конференція «Спільнота і наука про назви», на якій представили останні дослідження з усього світу, що були опубліковані в журналі «Nomina».

У США й досі активно функціонує багатотомний альманах «Літературна ономастика», що почав виходити із 1980-х років. Там же

вийшла низка підручників для вивчення цієї галузі у вищих навчальних закладах країни.

У монографії із дослідження фінської ономастики є окремий розділ із розвитку поетичної ономастики у цій країні.

Отже, літературна ономастика у країнах Європи та у США розвивається продуктивніше ніж в Україні. В країнах Західної Європи давно сформувалась стала термінологія та методи дослідження власних назв у літературному творі. Активно свої дослідження проводять й у сусідніх країнах, Польщі, Угорщині, Чехії. Паралельно майже на одному рівні із вітчизняною ономастикою розвивається російська літературна ономастика, це зумовлено тим, що наукові дослідження у цих країнах узяли свій початок із радянської ономастичної школи.

1.2.4 Студії, присвячені власним назвам у творчості українських письменників

Літературна ономастика відносно нова галузь ономастики. Її активний розвиток в Україні починається у 50-х роках ХХ ст. Саме тоді розпочинається дослідження «функціонально-стилістичних можливостей» [67, с. 61].

Ю. Браїлко у своїй студії «Гене́за української літературної топономастики» [15] зазначає, що перші дослідження були здійснені ще у середині ХІХ ст. «Увага вчених була спрямована на гідроніми в усній народній творчості» [15, с. 80] та в «Слові о полку Ігоревім». Першим дослідником вважають Ф. Буслаєва. Значний внесок також зробили М. Сумцов, який досліджував функціонування географічних назв у думах та народних піснях, В. Барвінський та В. Щепотьєв, які звернули свою увагу на побутування «топоніма» Україна. Ці дослідження не можна вважати ґрунтовними лінгвістичними працями, тому що вони більше орієнтовані на істориків та етнографів, тому, на нашу думку, їх не можна вважати першим науковим дослідженням у галузі літературної ономастики.

Перші ґрунтовні дослідження із цієї тематики розпочалися в 1961 році, коли з'явилась дисертація із літературної ономастики, а в 1970-1976 роках їх було вже 14.

М. Торчинський у своїй статті, яка побудована на матеріалі дисертаційних досліджень з поетоніміки зосереджує увагу на знакових працях української літературної ономастики.

Однією з перших праць є дисертація Л. Белея, присвячена вивченню літературно-художніх антропонімів. «...автор не ставив собі за мету описати всі зафіксовані <...> ЛХА, а прагнув тільки простежити загальне і часткове, типове й індивідуальне у функціонально-стилістичній еволюції української літературно-художньої антропонімії кін. XVIII – XX ст., однак завдяки суцільному розписуванню текстів з метою виявлення всіх стилістично значущих варіантів ЛХА, які вживаються в обстежених літературно-художніх творах, та укладанню картотеки, яка нараховує близько 40 000 фіксацій ЛХА, можна стверджувати, що робота Любомира Омеляновича є дійсно спробою комплексного монографічного дослідження української літературно-художньої антропонімії кінця XVIII – XX ст.» [120, с. 333].

Наступним знаковим дослідженням стала дисертація В. Калінкіна. М. Торчинський так пише про цю роботу: «Більш широко теоретичні проблеми поетичної ономастики описані в дисертаційному дослідженні В. М. Калінкіна, після захисту якого поетоніміка поповнилася низкою положень, аксіом і постулатів, на основі яких уможливилось формування вихідних принципів цього наукового напрямку. Особливо вартісними є положення про специфіку семантики поетоніма, яка відрізняється як від семантики так званих „реальних” власних імен, так і від семантики апелютивів, а також визначення завданням поетонімічних досліджень з'ясування взаємин між ім'ям, образом і денотатом» [120, с. 333].

Першою роботою, яка стосувалася дослідження ономастичного простору в творах одного автора була праця О. Немировської. Згодом з'являються компаративні дослідження онімів кількох творів одного автора,

порівняння онімного простору художніх творів різних авторів та зміни вподобань письменників щодо власних назв у творах різних періодів.

У кінці ХХ ст. увагу українських ономастів привертають зарубіжні автори: «На матеріалі англійської мови виконано чотири дисертаційні роботи, німецької – дві та польської – одна. Досліджувалися функції антропонімії (Зайцева К. Б. – Одеса, 1979), композитних ономастичних структур (Кресан О. Я. – 2004), зоонімічних художніх порівнянь (Олексишина Л. Г. – 2004), онімів в американській поезії (Співак С. М. – 2004), а в трьох дисертаціях описано фразеологічні одиниці з ономастичним компонентом (Сафронова Є. В. – Київ, 1997; Кравчук А. М. – Київ, 1999; Фірсова Ю. А. – 2002)» [120, с. 336].

І. Корнієнко разом з уже зазначеними дослідниками називає Ю. Карпенка, який перший в Україні започаткував вивчення літературної ономастики на рівні наукової школи, Л. Андрєєву, Є. Беліцьку, В. Михайлова, Т. Олійника та Є. Отіна.

Також дослідник акцентує увагу на новому напрямі вивчення власних назв: «протягом останнього десятиліття розвиток літературної ономастики відбувається в руслі вже сформованої нової „контекстної” парадигми. Причому контекст розглядається не тільки як фактор оточення, у якому функціонує поетонім, а й як актуалізатор виражальних можливостей імені» [67, с. 65].

Нині ономасти зосереджують свою увагу на раніше недосліджених творах ХХ ст., зокрема, Е. Боева «Оними світового культурного кола у поетичних творах М. Зерова» [10], «Функційна парадигма антропонімів у повісті «Морітурі» І. Багряного» [11], а також досліджують онімний простір художніх творів сучасних письменників: Л. Зубар «Екзотичні власні назви у творах українських письменників-фантастів» [42], Т. Крупеньова «Функціонально-стилістичні особливості антропонімікону прозових творів сучасних українських письменників» [71], «Особливості ономастикону творів братів Капранових» [72].

Аналізу різних аспектів онімного простору творів сучасних українських та зарубіжних письменників присвячені й дисертації останніх років. Серед найновіших виокремлюємо праці І. Гаврилюк «Поетонімні опозиції в художньому тексті: лінгвальні параметри типологізації» [23], О. Горбач «Ономастикон українських сатирично-гумористичних текстів кінця ХХ – початку ХХІ століття» [28], М. Доценко «Поетоніміка модерністської та постмодерністської прози» [37], Д. Козловської «Структурно-семантичні та функціонально-стилістичні характеристики поетонімії романів українських письменниць початку ХХІ століття» [60].

Незважаючи на доволі молодий вік як для галузі науки українська літературна ономастика стрімко розвивається, має своїх основоположників, теоретичну та методологічну базу, а також перспективи досліджень.

1.2.5 Перспективи дослідження власних назв у творах українських письменників

Літературна ономастика відносно молода гілка ономастичних досліджень, тому в майбутніх науковців-ономастів є широке поле для нових лінгвістичних звершень.

На початку ХХІ ст. В. Калінкін визначав такі перспективи досліджень поетики онімів: «дослідження комплексу проблем, що пов'язані з теорією та практикою лексикографії поетонімів; теоретичні проблеми вивчення поетонімної сфери як складної, багаторівневої ієрархічної системи, що впливає на архітектоніку та поетику художнього твору; проблеми вивчення семантики поетонімів; проблеми лінгвістичного опису явищ поетики і семантики власних назв у творах, які пов'язані з контекстами різного рівня складності й широти, зокрема інтертекстуальності поетичних онімів» [46, с. 28–29]. Частина із них не втратила своєї актуальності й нині.

Ще й досі не створено ґрунтового словника власних назв творів українських письменників, не досліджено питання інтертекстуальності власних назв. Особливої уваги заслуговують також проблеми теорії та

методики поетики онімів, а саме встановлення єдиної теоретичної бази і основних методів дослідження.

Новим полем для досліджень стають також твори сучасної української літератури, зокрема Г. Вдовиченко, М. Кідрука, А. Кокотюхи, В. Лиса, Люко Дашвар. Хоча й з'являються дипломні роботи та дисертації, що стосуються цієї теми, але оніми у творах, що вийшли в останні роки, досі не досліджені. Такої ж уваги до себе потребують переклади відомих закордонних авторів, але не лише із погляду семантики та функцій власних назв у них, а й з погляду проблем досконалого передавання онімів іншою мовою, за якого не втрачено б художнє навантаження цих лексем у творі.

Зауважимо також, що відносно повне дослідження онімів на матеріалі творів одного автора, було здійснено тільки із творчості Ліни Костенко, отже, детального вивчення потребують й класичні твори української та зарубіжної літератури.

Отже, літературна ономастика як молода галузь науки про власні назви має багато перспектив для дослідження. Найвагоміші із них це становлення теорії та методики науки, а також вивчення пропріативів у творах сучасних та класичних авторів усього світу.

Висновки до розділу I

Ономастика зародилася ще в добу Античності. Перші наукові праці, присвячені вивченню власних назв, з'явилися в XVII–XVIII ст. Це були дослідження етнографічного та історичного характеру. Згодом науковці почали писати про особливості власних назв у певній місцевості, про історію походження того чи того пропріатива. Але у цих студіях також переважали історичні відомості над лінгвістичним аналізом. Першою працею, де було зроблено ґрунтовний аналіз антропонімів, можна вважати студію І. Франка. До початку XX ст. ономастичні студії у всьому світі обмежувалися дослідженням антропонімів та топонімів.

Потужний прорив у дослідженні онімів в Україні відбувся в середині XX ст. До кінця століття ономастика набула статусу окремої лінгвістичної науки із своєю термінологією та методикою вивчення. Тоді ж почали видавати перші термінологічні словники та монографії; в Україні сформувались наукові осередки вивчення власних назв, посилювалися дослідження інших видів власних назв (міфонімів, теонімів, зоонімів, фітонімів, космонімів, прагматонімів).

У 60-70-х роках XX ст. почала розвиватися літературна ономастика, як галузь, що досліджує функціонування власних назв у художніх творах. У країнах Європи та в США до кінця XX ст. сформувалася стала термінологія та виокремилися специфічні методи дослідження літературних онімів, ономасти дослідили найпоширеніші їх функції у творах. Учені присвячували свої роботи пропріативам у творах класиків світової літератури, а також у творах сучасників. На теренах колишньої СРСР, а саме у Росії, Україні та Білорусії ономастика, зокрема й літературна, розвивалася не так стрімко як в інших країнах. Найбільший науковий осередок у дослідженні поетонімів сформувався в нашій країні. І хоча й досі не сформовано єдиної термінологічної системи, науковці продовжують працювати над дослідженням особливостей власних назв у класичній літературі, досліджують оніми у творах зарубіжних письменників, враховуючи

очобливості перекладу, а також вивчають пропріативи в сучасній українській літературі.

Отже, представники сучасних ономастичних шкіл вивчають літературну та когнітивну ономастику, досліджують функціонування онімів у мережі Інтернет та у засобах масової комунікації, розробляють нові види онімів та проводять розвідки з питань вивчення власних назв у країнах Африки та Південної Америки. Актуальними є дослідження ономастики як навчальної дисципліни у вищій школі та факультативного курсу для школярів, розробка відповідного навчально-методичного забезпечення, а також створення ґрунтовних лексикографічних праць та розвитку ономастики за допомогою сучасних комп'ютерних технологій.

РОЗДІЛ II ОНОМАСТИКОН ТВОРІВ ДАРИ КОРНІЙ (СЕМАНТИКО-МОТИВАЦІЙНИЙ ТА СЛОВОТВІРНИЙ АНАЛІЗ)

2.1 Власні назви як особливий аспект формування індивідуального стилю Дари Корній

Українська література ХХІ ст. характеризується появою нових неординарних письменників. Кожен з них намагається довести свою несхожість, індивідуальність. Бажання виділитися серед тисячі молодих авторів, які заповнили сучасну українську літературу, використання нових композиційних, мовних, стильових прийомів призвело до зосередження уваги науковців-філологів на понятті ідіостиль як сукупності специфічних ознак творів певного автора або використання певних засобів вираження.

Український літературознавець О. Кухар-Онишко подає таку дефініцію цього поняття – «стиль як вираження авторського погляду на світ, певної концепції світу й людини не тільки об'єднує твір в одне ціле, а й пронизує кожен елемент твору, надаючи йому системності та композиційної цілісності [73, с. 23].

Лінгвіст Х. Дідух зазначає, що «в загальному розумінні ідіостиль – це сукупність глибинних механізмів створення текстового простору певним автором, які відрізняють його від інших. У більш вузькому значенні ідіостиль пов'язаний із системою мовностилістичних засобів, характерних для творчої манери певної мовної особистості автора» [36, с. 2].

У сучасній науці ідіостиль все частіше порівнюють з дискурсом або ідіодискурсом. Найчастіше такий компаративний аналіз здійснюють прибічники когнітивної лінгвістики. Н. Болотнова порівнює ідіостиль із ідіодискурсом та подає таке зауваження: «...ідіостиль – система асоціативно-смыслових полів, які характеризують когнітивний рівень мовної особистості» [12, с. 245].

Дара Корній – сучасна українська письменниця, яка увірвалася до літературного Олімпу своїм фентезі-романом для підлітків «Гонихмарник».

Авторка вміло komponує в єдине ціле сучасні будні, українські традиції та древню міфологію. Її твори зрозумілі читачам завдяки життєвим перипетіям і драматичним ситуаціям, які природньо переплітаються із загадковою минувиною, коли у світі жили Мавки, Перелесники та Гонихмарники.

Власні назви, які використовує письменниця дивують читачів ще із самого знайомства із автором. Дара Корній (справжнє ім'я – Мирослава Замойська) обрала саме такий псевдонім не випадково. Як стверджує прозаїк в одному із своїх інтерв'ю: «Дариною зветься її донька, а Корній – дівоче прізвище мами. "Відтак псевдонім утворився від двох найдорожчих мені жінок"» [14].

Пропріативи займають вагоме місце у творчості письменниці. Ми звернемо увагу лише на загальні риси, які допомагають формувати ідіостиль письменниці.

Основною особливістю власних назв у творах Дари Корній є значна частка міфопоетонімів – власні назви на позначення міфічних істот, теопоетонімів – імена богів та под. порівняно із іншими авторами. Це пов'язано з тематикою, яку обрала авторка. Оскільки переважна більшість творів присвячена міфології українських земель, то відповідно, у деяких романах, зокрема у тетралогії «Зворотній бік», теоніми переважають навіть над антропонімами. Важливо зазначити, що залежно від теми, автор використовує міфологію різних етнічних груп, що проживають на території України. Переважно це гуцульська та поліська міфологія, що пояснюється колишнім та нинішнім місцем проживання письменниці, проте трапляються й власні назви міфічних істот Поділля, Слобожанщини та Криму.

Вибір топонімів також залежить від уподобань Дари Корній. Авторка у своїх творах здебільшого переносить своїх героїв на вулички Львова або у його передмістя. В інших творах знаходимо топоніми Полісся. У найновіших творах письменниці натрапляємо на назви поселень, що знаходяться на Сході України та у Криму, що пов'язано із військовою тематикою творів.

Що ж до іноземних топонімів, зазначимо, що у художніх творах Дари Корній переважають назви польських міст, зрідка знаходимо назви російських населених пунктів чи територій. У деяких романах натрапляємо під час спогадів персонажів на назви країн чи місцевостей, яких зараз не існує. Це пов'язано із основним місцем перебування головних героїв, а також із часом, коли відбуваються події у творі.

Специфікою топонімів у творчості Дари Корній є наявність неіснуючих-фантастичних хоронімів, зокрема суверенонімів. У тетралогії «Зворотній бік» знаходимо назви *Невридія*, *Оселище Відтинні*, *Ярворот* поруч із реальними назвами українських місцин (*Львів*, *Карпати*).

Антропоніми у художніх творах письменниці відрізняються своєю автентичністю. Авторка використовує переважно українські промовисті імена, які мають символічне для твору значення та допомагають розкрити сюжетні лінії. Іноземні імена прозаїк використовує зі стилістичною метою, щоб показати у більшості випадків поганий характер персонажів або ж їх неукраїнське походження. Важливою ознакою творів Дари Корній також є кількісна перевага героїв-жінок і їх провідна роль у творах, відповідно й жіночих імен більше, та трапляються на сторінках твору вони частіше. Можемо пояснити це аудиторією, на яку розрахована проза авторки, адже її тематика зумовлює те, що романи читають переважно дівчата та жінки.

В останніх романах авторка звертає увагу на космоніми. Вона одна з небагатьох із сучасних українських авторів, хто використовує власні назви космічних об'єктів. У низці фантастичних творів натрапляємо на назви інших світів, а також синонімів до пропріатива *Земля*. Особливістю використання цього виду власних назв є його зв'язок з українською міфологією.

Отже, специфічними рисами власних назв у художніх творах Дари Корній, які формують індивідуальний стиль письменниці є: використання великої кількості міфопоетонімів та теопоетонімів із українських міфів та легенд; надання переваги топонімам Львова та Полісся; наявність вигаданих назв країн та світів; переважання українських імен над іноземними, жіночих

над чоловічими; використання промовистих імен та прізвищ, як стилістичний засіб та для розкриття сюжетних ліній; наявність космонімів в останніх творах, які пов'язані з українською міфологією або допомагають розкрити характери головних героїв.

2.2 Ономастикон роману «Зірка для тебе»

2.1.1 Назва роману як особливий вид пропріатива

Роман Дари Корній «Зірка для тебе» написаний у 2014 році та перевиданий у 2016 та 2019 році. Це твір, який поєднує у собі ознаки любовної, соціальної, та химерної прози. Автор органічно переплітає сучасні реалії життя із спогадами про побут України в 90-ті роки минулого століття, міфологію козаків, кримських татар та містики.

Мовознавець Г. Клименко-Синьок на одному із сайтів, що присвяченому сучасній українській літературі, так висловлюється про цей твір: «Книга Дари Корній “Зірка для тебе” щедра на інтертекстуальні вкраплення, інформативно багата на факти історичного та астрономічного ґатунків, композиційно вона складається з двох оповідок – “Лічозір” і “Літавиця”. Сюжетним і позасюжетним компонентами роману є вірші львівської авторки Люби Долик, що оздоблюють Текст і надають йому неповторного шарму» [59].

Назва роману налаштовує читачів на романтичний лад, адже вона звучить як обіцянка, яку дають коханій. Зірка – це символ чогось романтичного, таємничого, далекого. А фраза «зірка для тебе» уособлює втілення заповітного бажання коханої людини.

Водночас назви розділів «Лічозір» та «Літавиця» наштовхують на думки про рід діяльності головних героїв. Вважаємо, що лічозір – це той, хто рахує зорі, тобто пов'язаний із астрономією. Літавиця – героїня української міфології. Отже, головні персонажі твору будуть мати справу із чимось міфічним і разом з тим пов'яжуть своє життя із вивченням Космосу.

Отже, назва твору частково розкриває його тематику та проблематику, допомагає зрозуміти жанрову специфіку роману. Назви розділів знайомлять із головними героями, їх уподобаннями та особливостями характеру, доповнюють теми роману. Зважаючи на це, можемо стверджувати, що назва «Зірка для тебе» допомагає зацікавити читача, та спонукає його до детального вдумливого прочитання художнього твору. Отже, вона цілком виконує основні функції бібліоніма – «впливати на сприйняття й розуміння тексту та наповнювати твір певними асоціаціями» [133, с. 376].

2.2.2 Особливості антропонімікону.

Як і будь-який інший великий прозовий твір роман «Зірка для тебе» насичений власними назвами, найбільшу кількість з яких становлять антропоніми (48%) – власні назви на позначення людей. Нараховуємо 205 антропонімів, серед яких фонетико-морфемні варіанти імен та прізвищ.

За класифікацією Л. Кравченко усі антропоніми поділяємо на 5 підгруп, кожна з яких представлена зразками у творі: імена (132), прізвища (41), імена по батькові (16), прізвиська (13), псевдоніми (3).

Особові імена – вид антропоніма, що надається людині при народженні, або в рідкісних випадках його обирає для себе доросла особа <...> Це юридично зафіксоване слово, за допомогою якого здійснюється індивідуалізація [69, с. 21] . Ця група антропонімів є найбільш численною у романі (64% від усіх антропонімів). Використовуючи різні їх ознаки виокремлюємо імена ядерні, ті які мають головні герої (7-10): *Арсен* (1, с. 18), *Василь* (1, с. 214), *Зоряна* (с. 16), *Калина* (с. 170), *Ніна* (с. 18), *Руфіна* (с. 153), *Сергій* (с. 14), та периферійні (більше 30) – імена другорядних та епізодичних персонажів: *Валентина* (1, с. 170), *Клара* (с. 18), *Михайло* (1, с. 77), *Назар* (1, с. 169), *Павло* (1, с. 216), *Юля* (1, с. 121) тощо. У творі також трапляються імена людей, які не мають жодної репліки, та лише формують загальне уявлення про життя головних героїв, про соціальне та історичне тло:

Іглесіо (1, с. 26), *Леонід* (1, с. 245), *Ліза* (1, с. 197), *Люся* (1, с. 56), *Олежка* (1, с. 284) і т. д.

За гендерною ознакою можемо поділити всі імена на жіночі та чоловічі. Як зазначалося раніше особливістю прози Дари Корній є те, що жіночі імена переважають. Проте цей роман є винятком. Зафіксовано 54 жіночих імені із фонетично-морфемними варіантами і 75 чоловічих.

Серед імен можемо виокремити власне українські імена або імена, які асимілювалися до української мовної системи давно та запозичені імена. Перші – питомі українські імена та ймення, які були запозичені ще у часи Київської Русі: *Андрій* (1, с. 26), *Арсен* (1, с. 18), *В'ячеслав* (1, с. 297), *Володимир* (1, с. 54), *Максим* (1, с. 128), *Калина* (1, с. 170), *Марія* (1, с. 81), *Марина* (1, с. 29), *Олена* (1, с. 42). Другі – це іноземні імена, які були запозичені в останні десятиліття й ще не встигли пристосуватися до фонетичної системи нашої мови або імена визначних людей-іноземців, які були згадані у творі. Їх можна поділити на групи за країною, де вони утворилися:

1. Польські – переважно імена польських вельмож, які мешкали у Львові, або родичів однієї з головних героїнь, Ніни: *Вацлав* (1, с. 96) – «із чеської *Vaclav, Vęceslav*: *vęse* – більше, *slava* – слава» [110, с. 46], варіант імені В'ячеслав. У тексті бачимо, що це власник маєтків у Львові: «...у маєтку *Вацлава Сєраковського, тодішнього покровителя єзуїтського колегіума*» (1, с. 96); *Ірен* (1, с. 73) – «запозичене з німецької, те саме що й Ірина; мир, спокій» [110, с. 144]. Це перше ім'я головної героїні бабуні Ніни: «*Ірен Войцеховська – то моя бабуня, Ніна Фьодорова*» (1, с. 73); *Станіслав* (1, с. 59), *Юзеф* (1, с. 97) – польський варіант імені Йосип; *Ян* (1, с. 57); *Яцек* (1, с. 77) – варіант імені Яків – польський лікар.

2. Татарські – імена героїв, яких зустрічаємо під час оповіді про події на Кримському півострові: *Валід* (1, с. 153) – татарське ім'я, що означає «немовля»; *Рустем* (1, с. 156) – з іранського «сильний», «міцний тілом». Автор використала це ім'я для підкреслення того, що цей персонаж сильний

та незламний попри свою хворобу, адже «*він глухонімий*» (1, с. 157); *Руфіна* (1, с. 153) має значення «подруга». Таке тлумачення повністю розкриває характер героїні, яка з легкістю стає подругою-порадником усім, хто зустрічається на її життєвому шляху.

3. Арабські та єврейські: *Ікар* (1, с. 263) у тексті згадується як порівняння: «*Так, Зоряно, він полетів. Але не до сонця, як Ікар*» (1, с. 263); *Маслама-аль-Майріті* (1, с. 88), *Мойсей* (1, с. 298) у романі натрапляємо на це ім'я у звичному значенні імені пророка.

4. Давньоримські та давньогрецькі: *Аврелій* (1, с. 105): «*Жив колись, у п'ятому столітті здається, філософ Аврелій Августин*» (1, с. 105); *Вергілій* (1, с. 62): «*То щось із Вергілія. Ти ж пам'ятаєш, хто такий Вергілій*»; *Лікаон* (1, с. 98); *Макто* (1, с. 88); *Окній* (1, с. 88); *Таберит* (1, с. 88) – правителі із Стародавньої Греції та Риму.

5. Імена із інших країн Європи: *Дельфін* (1, с. 26); *Домінік* (1, с. 96); *Еврідіка* (1, с. 26); *Іглесіо* (1, с. 26); *Ізаура* (1, с. 26); *Роберт* (1, с. 120); *Рудольф* (1, с. 26); *Румін* (1, с. 26) – письменниця використовує ці імена для зображення тенденції вибору імен у 90-ті: «*Бо доволі часто матусі-зозулі, що відмовляються від малят у пологових будинках, воліють залишити своїм-несвоїм діткам хоч якийсь спадок. І доречним вважають пишні імена*» (1, с. 26).

Зосередимо свою увагу на семантичному та словотвірному аналізах імен двох головних героїв.

Зоряна (1, с. 15) – головна героїня роману. Це ім'я їй дала двоюрідна бабуся, аргументуючи свій вибір так: «*На зірочку схожа. Зорянка вона*» (1, с. 170). Ім'я справді походить від загального іменника «зоря». У тексті вона уособлює рятівну силу, зірку, яку шукав головний герой, і яка врятувала його від смерті. Вона загадкова, смілива й заряджає своїм позитивом усіх навколо: «*То Зоряна вдихнула у нього душу. Інколи йому здавалося, що все під її поглядом оживало. Вона палко любила світ у всіх його проявах*» (1, с. 15).

Герої роману використовують пестливі варіанти імені для підкреслення свого позитивного ставлення до неї. Утворюються ці варіанти із додаванням суфікса -к(-а) до кореня офіційного імені: *Зорянка* (1, с. 14), та суфіксів -оньк(-а), -очк(-а) до іншого варіанту імені, *Зірка*: *Зіронька* (1, с. 15), *Зірочка* (1, с. 179). Також у тексті натрапляємо на паралельний варіант імені *Зірка* (1, с. 17).

Головним героєм художнього твору «Зірка для тебе» є *Сергій* (с. 14). Його ім'я означає «служитель» [110, с. 98]. Так його назвала працівниця Будинку маляти, тому що він весь час вимовляв «Ій», а варіанти Андрій чи Віталій впевнено відхилила. Це ім'я йому ідеально підходило, тому що він має м'який характер, завжди допомагав друзям і вибрав собі професію астронома, тобто він любив спостерігати за зорями, свого роду прислуговувати їм, але не хотів ними володіти.

Наприкінці роману ми дізнаємося, що при народженні його рідна матір дала йому ім'я *Леонід* (1, с. 245): «У неї народилося пацанча. Назвала його *Леонідом*» (с. 245), що має значення «подібний до лева» [110, с. 71]. Його вольовий характер і здатність боротися із складними ситуаціями розкриваються також у кінці розповіді. Тому сам герой обирає для себе подвійне ім'я *Сергій-Леонід* (1, с. 306).

Рідні люди Сергія використовують у своїх звертаннях до нього ласкаві варіанти його імені українською із суфіксами -к(-о), -єчк(-о): *Сергійко* (1, с. 16), *Сергієчко* (1, с. 17). Також натрапляємо на російський варіант із суфіксом -к(-а): *Сір'ожка* (1, с. 130). Ці імена формують антропонімний ряд офіційного імені героя.

Важливою особливістю роману є те, що деякі його герої змінювали своє ім'я: *Ірен Войцеховська* (1, с. 73) стала *Ніною Фьодоровою* (1, с. 73) з допомогою *Михайла Фьодорова* (1, с. 77) для того, щоб врятувати своє життя; *Руфіна* (1, с. 153) обрала ім'я *Рая* (1, с. 152), «...щоб люди не ламали собі язика» (1, с. 153). Але трапляється й таке, що різних персонажів письменниця називає одним іменем. Це зумовлено тим, що роман великий за обсягом. І

лише в одному випадку цей прийом використаний з метою розкриття образу Сергія, адже його постійно оточували зорі: його професія пов'язана із цими космічними об'єктами, дружина носить ім'я Зоряна і мама, яка трагічно загинула, також *Зоряна* (1, с. 297).

Що ж до інших імен, зазначимо, що поряд із офіційним варіантом у тексті у більшості випадків використовуються фонетично чи морфемно змінені неформальні їхні варіації. Їх обирають для зображення близьких родинних або дружніх стосунків героїв. Переважно автор використовує такі суфікси: -к(-а) / (-о): *Арсенко* (1, с. 48), *Василінка* (1, с. 170), *Іванко* (1, с. 317), *Левко* (с. 44); -чк- або -очк- (-а) / (-о): *Василечко* (1, с. 171), *Кларочка* (1, с. 224), *Олесечка* (1, с. 135); -ик або поєднання суфіксів -ч- та -ик-: *В'ячеславчик* (1, с. 308), *Дмитрик* (1, с. 66), *Олексійчик* (1, с. 207), *Юрасик* (1, с. 52); -уш(-а) або -юш(-а): *Валюша* (1, с. 181), *Павлуша* (1, с. 209).

Для того щоб створити неформальне звертання, у деяких випадках використовують російські або українські варіанти скорочень цих імен: *Валя* (1, с. 169), *Женька* (1, с. 178), *Лерка* (1, с. 18), *Ліза* (1, с. 197), *Люся* (1, с. 56), *Льошка* (1, с. 33), *Макс* (1, с. 128), *Оля* (1, с. 52), *Ростік* (1, с. 211), *Юля* (1, с. 121).

Наступною групою антропонімів є прізвища – це «спадкове офіційне найменування, яке вказує на належність людини до певної сім'ї» [118, с. 148]. У романі зафіксовано 41 прізвище (20%). Їх можна поділити як і ймення на власне українські: *Батіг* (1, с. 33), *Безхатченко* (1, с. 26), *Горобець* (1, с. 178), *Найденко* (1, с. 27); та іноземні: *Габбсбург* (1, с. 97), *Річчолі* (1, с. 16), *Сераковський* (1, с. 96), *Фьодоров* (1, с. 77).

У художньому творі знаходимо багато прізвищ відомих письменників, музикантів, учених: *Бетховен* (1, с. 16), *Булгаков* (1, с. 229), *Кант* (1, с. 117), *Рільке* (1, с. 229), *Стус* (1, с. 229), *Фрейд* (1, с. 151).

У творі є 3 промовистих прізвища, які автор використовує для творення повноцінних образів, а також для розгортання містичної лінії роману. Це прізвища головних героїв Сергія та Зоряни.

Сергій мав два прізвища: перше – прізвище, яке дали йому у дитбудинку, друге – прізвище його сім'ї.

Перше прізвище – *Безхатченко* (1, с. 26). Це типове прізвище, яке давалося сиротам. Воно утворилося від преїменниково-іменникової конструкції «без хати» із додаванням суфікса, за допомогою якого утворюється більшість українських прізвищ, -енк-(-о). За допомогою нього автор ще раз наголошує на соціальному статусі героя. Сам Сергій стверджує, що це прізвище *«також вигадка няечки»* (1, с. 26), але воно все ж *«певне ліпше ніж Найденко чи Сирота»* (1, с. 26–27), які теж були характерними для дітей із сиротинця.

Інше прізвище головного героя – *Крук* (1, с. 297). Воно походить від апелювання-назви-птаха «крук» та доповнює містичну лінію. Крук – це птах, якого зустрічає Сергій на Кримському півострові, як потім дізнаємося він у цей час був у комі. Птах допомагає йому у хвилини спогадів про «смерть дружини», під кінець перебування у Криму веде себе, як друг. Крук же допомагає потрапити герою у реальність, показуючи йому дорогу та штовхаючи на вихід: *«Крук здійнявся з плеча та сів на стару яблуню <...> Дякую друже! І стає зрозуміло: там по той бік порога, не пекло...»* (1, с. 276–277). Вже після пробудження Сергій дізнається, що його родинне прізвище Крук, і розуміє, чому птах з іншої реальності допомагав йому.

Прізвище дружини Сергія – *Біловок* (1, с. 135). У тексті згадується така легенда про його походження: *«Зірка змалечку знала легенду про татового прапрадіда Тараса, який дістав те славне прізвище ще на Запорізькій Січі <...> став Тарас на коліна перед вовчицею і сказав слова, що їх навчив говорити сам Іван Сірко <...> Нізвідки під стінами з'явився лихий і дужий вовчисько. Загриз на смерть тих, хто пильнував козаків <...> здивовані козаки побачили перед собою великого білого вовка. Тарас підійшов до звіра, ніжно погладив його та промовив: "Дякую за порятунок..."»* (1, с. 212–213). Отже, прізвище утворене способом основоскладання від словосполучення *білий вовк*. Риси предка передалися й головній героїні. Вона

сміливо оберігала свою сім'ю і до останнього боролася за життя коханого. Сергій же про поєднання їх прізвищ говорить так: «*Гарна пара – Крук і Вовчиця*» (1, с. 306).

Третя група антропонімів – імена по батькові – «найменування, утворене від імені батька» [118, с. 148]. Порівняно із попередніми, вона нараховує не багато одиниць – 16 (8%). Письменниця використовує ім'я в поєднанні з іменем по батькові як художній прийом для підкреслення статусу або віку персонажів. Усіх літературних героїв, що мають у творі ім'я по батькові поділяємо на 3 підгрупи за сферою діяльності:

а) учителі, викладачі, вихователі: *Василина Іванівна* (1, с. 31): «*Діти з вихователькою Василиною Іванівною посідали в маленький жовтий автобус...*» (1, с. 31); *Віталій Іванович* (1, с. 139); *Марина Семенівна* (1, с. 29): «*...і директорка Марина Семенівна, яку вони всі дружно називали матусею*» (1, с. 29); *Олександр Олексійович* (1, с. 81); *Семен Сильвестрович* (1, с. 32): «*...директора дитбуду Семена Сильвестровича*» (1, с. 32); *Ірина Сидорівна* (1, с. 177); *Сергій В'ячеславович* (1, с. 310);

б) лікарі: *Володимир Васильович* (с. 54); *Павло Стратонович* (1, с. 217); *Клара Іванівна* (1, с. 224); *Віталій Станіславович* (1, с. 282): «*Віталій Станіславович, його лікар...*» (1, с. 282); *Федір Іванович* (1, с. 302);

в) підприємці: *Василь Григорович* (1, с. 214).

До трьох героїнь звертаються, використовуючи імена по батькові, через їх поважний вік: *Марія Іванівна* (1, с. 82) – вахтер в університеті; *Ніна Петрівна* (1, с. 82) – бабуся Арсена; *Вероніка Петрівна* (1, с. 198): «*Вероніка Петрівна, жіночка передпенсійного віку...*» (1, с. 198).

Інша група онімів для позначення людей – прізвисько («вуличне прізвище, кличка – вид антропоніма, неофіційне особове іменування, яким середовище індивідуалізує або характеризує особу» [97, с. 38]). Оскільки це неофіційний антропонім, то відповідно є певні особливості їх творення, які залежать від характеру особи, її зовнішнього виду, інтелектуальних можливостей, віку та людини, що придумує прізвисько.

У романі зафіксовано 13 прізвиськ (6%). Найбільше з них (9) має головний герой Сергій. Три прізвиська він отримав у дитбудинку через своє ім'я та появу у будинку: *Ій* (1, с. 27) – так його називали через його перші слова до нянечки; *Серій* (1, с. 33) та *Сірко* (1, с. 38) – фонетично-морфемні варіанти одного й того ж прізвиська, які виникли під час зміни імені. Два інших прізвиська: *Штукар* (1, с. 14) та *Сергійко-Мудрійко* (1, с. 16) для нього вигадала кохана. Їхнє походження в книзі не описано, але можемо передбачити, що перше, яке походить від слова «штука» й утворене суфіксальним способом із додаванням суфікса -ар, дали Сергієві через те, що він вигадував смішні та цікаві речі; інше – *Сергійко-Мудрійко* (1, с. 16) – утворене словоскладанням та пов'язане з особливістю героя сприймати все занадто серйозно: «*Ой, Сергійко-Мудрійко! Ти зануда*» (1, с. 16). Прізвисько *Всезнайко* (1, с. 95) герою дав його друг Арсен через те, що той мав хороші знання із міфології, астрономії, історії та географії. Неофіційні антропоніми *Лічозір* (1, с. 49) та *Лічозорик* (1, с. 30) придумала бабуся Ніна. Вони пов'язані із захопленням Сергія астрономією і його нестримним бажанням досягнути успіху в цій справі. Перше утворене основокладанням від словосполучення лічити зорі; друге – похідне від *Лічозір*, утворене за допомогою додавання суфікса -ик. Варіант прізвиська *Лічохто* (1, с. 49) утворився, коли Сергій не зрозумів, як його назвала бабуся: «– *То ти й справді Лічозір? – запитує Сергія бабуня. – Лічохто? – Сергій збентежено та трішки знічено кліпає очима*» (1, с. 49).

Кохана Сергія також має прізвисько – *Літавиця* (1, с. 170), яке отримала від бабусі Калини. За українською легендою Літавиця – «дух, який спадає з неба блискучою зіркою на землю в те місце, де жорстокі та несправедливі люди мучать або знущаються над іншими людьми; Літавицею може бути тільки добра людська душа, яка згодиться перейняти на себе страждання безневинних людей, що терплять вони на землі» [75]. Це прізвисько доповнює ім'я головної героїні та розкриває повністю її образ.

У друга Арсена також було прізвисько, яке він отримав у дитбудинку через особливість своєї зовнішності – *Сеня Локатор* (с. 38): «...вуха смішно стирчали, як у слоненяти» (с. 38).

Через дивну звичку, колупатися в носі, отримав прізвисько *Козюлька* (1, с. 179) епізодичний персонаж роману, однокласник Зоряни, Женька Горобець: «Лишень постійно длубався в довгому носі та витирав те, що добував з нього, об свої штани або об одяг тих, хто стояв чи йшов поряд» (1, с. 178).

Підприємець Василь Григорович отримав прізвисько *Казанова* (1, с. 223) через те, що він був «ласий до молодого дівочого тіла» (1, с. 223) та «змінював коханок доволі часто» (1, с. 224).

Найменш численною групою серед антропонімів є псевдоніми – вигадані імена, які існують у суспільному житті людей поряд із справжніми іменами або замість них» [97, с. 6].(2%). У романі «Зірка для тебе» натрапляємо на три випадки їх використання: *Олександр Олесь* (1, с. 178) – це псевдонім українського письменника Олександра Кандиби. Знаходимо цей псевдонім під час згадки про його творчість; *Сталін* (1, с. 153) – вигадане прізвище радянського вождя Джугашвілі Йосипа Віссаріоновича; *Стінг* (1, с. 232) – псевдонім відомого англійського рок-музиканта Гордона Метью Томаса Самнера, що перекладається як жало бджоли.

Отже, антропонімікон роману «Зірка для тебе» характеризується великою кількістю власних імен, які мають як українське, так й іноземне походження (польське, татарське, єврейське); переважанням чоловічих імен; використанням скорочених варіантів імен, та імен із зменшено пестливими суфіксами -к-; -ечк-; -ик; -уш-; наявністю промовистих прізвищ, які характеризують персонажів; використанням імен по батькові для підкреслення соціального статусу або поважного віку героїв; наявністю прізвиськ, які отримали герої через особливості свого імені, характеру, звичок та інтелектуальних можливостей; невеликою кількістю псевдонімів.

2.2.3 Топоніми Львівщини та Кримського півострова як стилістичний засіб

Топоніми – це власні назви на позначення географічних об'єктів. У досліджуваному романі зафіксовано 82 топоніми (19% від усіх онімів). Послугуючись класифікацією М. Торчинського, що подана у статті «Денотатно-номінативна класифікація української топонімії» [119], їх можна поділити на групи: сувереноніми (22), райононіми (7), континентоніми (1), регіоніми (3), астіоніми (15), комоніми (1), пенінсулоніми (2), ороніми (10), гідроніми (10), годоніми (7), агороніми (4). Усі топоніми за місцем розташування поділяємо на географічні об'єкти України та географічні об'єкти інших країн. До перших відносимо: *Азовське море* (1, с. 46), *Волинь* (1, с. 97), *Донецька область* (1, с. 243), *Запорізька Січ* (1, с. 212), *Коломия* (1, с. 317), *Львівщина* (1, с. 172); до других: *Краків* (1, с. 97), *Лейпциг* (1, с. 163), *Монте-де-Ель-Пардо* (1, с. 87), *Піренейський півострів* (1, с. 87), *Сьєрра-де-Гвадаррама* (1, с. 87), *Тежу* (1, с. 87).

Оскільки місце дії у романі це Західна Україна та Кримський півострів, то вважаємо за доречне зосередити свою увагу на аналізі назв географічних об'єктів у цій місцевості. У більшості сцен із художнього твору описуються краєвиди Львівської області, тому що тут мешкають головні герої твору і відбуваються події, про які згадує Сергій, коли перебуває у комі.

Назва міста *Львів* (1, с. 20), як відомо, походить від імені сина князя Данила, Лева. Утворився астіонім від давньоруського словосполучення «Львовъ город», тобто місто Лева.

Недалеко від Львова знаходиться місто *Стрий* (1, с. 225), яке також згадується у романі: «*Пані Марія жила в Стрию*» (1, с. 225). Назва цього міста походить від потамоніма Стрий, що утворився від «поєднання звуків "стр", що з прадавніх часів означало – протічна вода» [45]. Інше місто, що розташоване у Львівській області, на назву якого натрапляємо у творі – *Жовква* (1, с. 170): «*І не дивно, що Зорянка частіше навідувала тітку Калину в Жовкві*» (1, с. 170). В «Етимологічному словнику топонімів України»

В. Лучика подано таке трактування походження цього астіоніма: «походить від діалектизму «жовква» – болотяна рослинність жовтої барви» [77, с. 344].

Особливої уваги заслуговують також назви водних об'єктів, що розташовані на території області. У романі зафіксовано одну назву річки, яка протікає на Львівщині, 2 назви її найбільших приток, що розташовані у сусідніх областях, та одне найменування водоспаду. Існує кілька версій, як утворився потамонім *Дністер* (1, с. 260): «Перший староіранський, скіфсько-сарматський, пізніше осетинський (дан, дон, дун, дн), що означає "ріка". Другий – фракійський – "істрос", що означає "сильна водна течія, потік", або "швидка вода"» [40]. Інші зафіксовані потамоніми – це *Збруч* (1, с. 97) та *Смотрич* (1, с. 117). Катерконім *Збручанські водоспади* (1, с. 115) утворився від назви річки, де розташовані ці водоспади. Ця прикметниково-іменникова назва утворена поєднанням відносного прикметника та апелютива.

Оскільки більшість подій відбувається у Львові – у тексті наявні урбаноніми, а саме 7 годонімів, й 4 агороніми.

Вулиця *Вірменська* (1, с. 61), якою подорожують герої твору Арсен та Сергій («Зараз ми звернемо на **Вірменську** вулицю...» (1, с. 61)), отримала свою назву від поселення вірменів у цьому місці. Раніше цю вулицю утворювали кілька різних вулиць: «наприкінці XVI – початку XIX ст. частини вулиці мали різні назви: Омрянська, Ормянська стара, Ормянська велика. Офіційна назва "Ормянська" була надана в 1871 р., коли окремі частини вулиці були об'єднані» [83, с. 147]. Згодом, після низки фонетичних процесів, назва «Ормянська» перетворилася на «Вірменську». Особливим місцем на цій вулиці є будинок, який львів'яни називають «*Пори року*» (1, с. 61). Про цей пам'ятник архітектури так згадується у художньому творі: «він став першим будинком у Львові, де на фасаді зобразили міфологічних персонажів, як на більшості будівель, а звичайних людей. Он, дивись, оті рельєфи між другим і третім поверхами. На одному – весна, селяни орють землю <...> А далі – літо, селяни збирають урожай <...> На "осінньому" рельєфі люди теж працюють <...> Зима зображена як пора перепочинку,

коли й можна погуляти» (1, с. 62). Саме завдяки своїм барельєфам на фасаді, цей будинок й отримав таку назву.

Вулиці *Кирила і Мефодія* (1, с. 57) та *Кобилянська* (1, с. 57) названі на честь відомих діячів культури, назва вулиці *Городоцька* (1, с. 117) походить від поселення Городок, до якого колись вона вела.

Одним із найвизначніших місць міста є *площа Ринок* (1, с. 275). Її будували німці «за звичним для себе зразком: центральна площа, оточена житловими кварталами, лінія кріплень. Площа дістала назву Рінг (кільце, замкнений простір). У місцевій вимові це слово трансформувалося у "Ринок"» [83, с. 45]. Площа вважається історичним центром міста.

Інші агіоніми – назви ринків: *Краківський ринок* (1, с. 142), *Стрийський базар* (1, с. 61), *Південний ринок* (1, с. 210). Назви перших двох походять від астіонімів Стрий та Краків, назва останнього – від місця розташування ринку.

Важливим для формування цілісного уявлення про Львів є *Святоюрська гора* (1, с. 143). Цей тумулосонім був названий на честь захисника міста Юрія Змієборця або Святого Юрія. Отже, онім утворився способом основоскланя.

Топонімікон Криму представлений 2 оронімами, 1 астіонімом та 1 пенінсулонімом. Така невелика кількість назв зумовлена тим, що подіям у цій місцевості присвячений невеликий обсяг твору.

Однією із версій походження пенінсулоніма *Кримський півострів* (1, с. 153) є утворення від давньотюрського слова «qıgıt», що означає «захист».

Точних відомостей про походження назви містечка *Кацівелі* (1, с. 152), про яке згадується у творі, немає. Проте існує два можливих варіанта етимології. За першим варіантом «назва походить від назви табору кочівників "кастра естіва", які проживали на цій території, за іншим – це переклад слова "циган"» [112].

Онім *Кримські гори* (с. 20) походить від назви пів острова, на якому розташований гірський масив. Утворений він поєднанням відносного відонімного прикметника та апелятива. Оронім *Кішка* (1, с. 152) походить від

татарського словосполучення «Qoş qaya» (Кош-кая), що в перекладі означає гора Сокола.

Отже, топонімікон роману «Зірка для тебе» вирізняється значною кількістю назв географічних об'єктів Західної України та Криму, що допомагає авторові яскраво зобразити два світи, у яких перебуває герой, і водночас розділити їх. Оскільки Львів – це уособлення реального світу, то згадок про нього на сторінках твору більше, тому що основні події і спогади пов'язані із цим містом та містечками поблизу. Натомість Крим – це перехідний етап у житті персонажа, місце, куди він потрапляє унаслідок аварії. Зважаючи на те, що там він перебуває впродовж невеликого періоду, згаданих назв географічних об'єктів, що розташовані на півострові, значно менше.

2.2.4 Використання космонімів, теонімів та міфонімів Давньої Греції як специфічний засіб розкриття теми роману

Роман «Зірка для тебе» вирізняється серед інших сучасних українських прозових творів великою кількістю космонімів – 40 одиниць (9% від усієї кількості пропріативів). Це насамперед пов'язано із розкриттям образу головного героя, тому що назви космічних об'єктів зафіксовано у діалогах, де одним із співрозмовників є Сергій, а також із тематикою твору. Серед онімів на позначення об'єктів Космосу, виокремлюємо сателіоніми (5), астроніми (5), планетоніми (5), галактиконіми (7), зодіоніми (12), кометоніми (1). Знайдені оніми за кількістю слів можемо поділити на однослівні: *Європа* (1, с. 100), *Касіопея* (1, с. 91), *Оріон* (1, с. 91), *Сатурн* (1, с. 62), *Юпітер* (1, с. 100); двослівні – переважно імениково-прикметникові словосполучення або словосполучення з атрибутивним семантико-синтаксичним зв'язком: *Великий Віз* (1, с. 98), *Мала Ведмедиця* (1, с. 98), *Потік Персеїди* (1, с. 82), *Сузір'я Лебідь* (1, с. 97), *Чумацький шлях* (1, с. 97); трьохслівні: *Комета Свіфта Туттля* (1, с. 84).

Особливої уваги під час семантико-мотиваційного аналізу космонімів заслуговують назви, які мають синонімічні варіанти. Деякі космоніми у творі утворюють синонімічні ряди: галактиконіми *Молочна Дорога* (1, с. 98), *Молочний шлях* (1, с. 98), *Чумацький шлях* (1, с. 97). Походження назви *Молочна Дорога* (1, с. 98) знаходимо у творі: «Одна давня легенда говорить, що Велика Праматір Земун розлила своє молоко, от і утворилася **Молочна Дорога**» (1, с. 98). Аналогічну семантику має інша назва галактики – *Молочний шлях* (1, с. 98). Ці назви мають свої варіанти у мовах усіх європейських країнах. Онім же *Чумацький шлях* (1, с. 97) вживають лише українці: «Означення чумацький додавалося до слова шлях, імовірно, теж на основі асоціації за зовнішньою подібністю (смуга, яка має величезну протяжність у просторі, адже чумацькі валки склалися, зазвичай, з великої кількості возів, які тягнулися шляхом на кілька сотень метрів, або шлях, посипаний сіллю). Отже, назва Чумацький Шлях утворилася внаслідок метафоричного перенесення найменування» [104, с. 335].

Зодіоніми *Велика Ведмедиця* (1, с. 98) та *Мала Ведмедиця* (1, с. 98) також мають синоніми у творі *Великий та Малий Віз* (1, с. 98) відповідно: «Контури цього сузір'я українці найчастіше ототожнюють із зображенням воза (засіб пересування на чотирьох колесах) з дишлом (товста жердина, прикріплена до передньої частини воза, що використовується для запрягання коней і допомагає правити ними) <...> Науковці припускають, що Велика Ведмедиця є найдавнішою номінацією цього сузір'я. Ця назва (і Мала Ведмедиця також), імовірно, поширилася в українській мові внаслідок міжмовних контактів, адже у більшості європейських народів у цих найменуваннях простежуємо асоціативний зв'язок саме з цією твариною» [104, с. 323]. Пропріатив *Малий Віз* (1, с. 98) має в українській мові ще один синонім – *Пасіка* (1, с. 99): «От на Малий Віз ми, українці, ще кажемо **Пасіка**. Кожна зірочка – то вулик» (1, с. 99). І. Процик у своєму дослідженні «Словник власних астрономічних назв української мови» [104] стверджує, що ця назва «пов'язана із культивуванням бджолярства в господарстві

українського селянина. З давніх часів бджола вважалася райським створінням. Українці шанували цю комаху і називали її божою комахою, божою худібкою. За народними віруваннями, колись бджола, як і пес, була людиною, а пасіка – священним місцем селянської садиби» [104, с. 329].

Доповнюють семантику космонімів інші групи онімів – топоніми та міфоніми. Походження деяких зодіонімів, астронімів та планетонімів пов'язане із давньогрецькою та давньоримською міфологією. Наприклад, у творі натрапляємо на давньогрецький міф про утворення сузір'я *Волопаса* (1, с. 98), де згадуються боги Давньої Греції *Зевс* (1, с. 98), *Аполлон* (1, с. 98) та *Гера* (1, с. 98). Деякі космічні об'єкти мають назви, що походять від імені богів та героїв міфів: *Венера* (1, с. 81), *Іо* (1, с. 100), *Каллісто* (1, с. 100), *Меркурій* (1, с. 81), *Потік Персеїди* (1, с. 82).

Більшість міфонімів та теонімів пов'язані з розкриттям містичної лінії роману та із творенням повноцінних образів головних героїв. Особливої уваги під час дослідження цього аспекту заслуговують міфи кримських татар і оніми *Зірка* (1, с. 11) та *Місяць* (1, с. 173), які у романі уособлюють батька та дочку-Зоряну, та набувають міфічних рис.

Щодо онімів, які побутують у кримськотатарській міфології та допомагають розкрити образ Сергія, зауважимо, що їх можна поділити на три групи: теоніми – імена власне богів (3), міфоніми – міфічні персонажі, які фігурують у розповідях, та виконують доручення богів (1) та назви міфічних світів (3). У романі «Зірка для тебе» натрапляємо на такі імена язичницьких богів, у яких вірили мешканці Криму: *Великий Тенґрі* (1, с. 269) він же *Тенґрі* (1, с. 269): «У давніх татарських віруваннях верховним божеством був **Великий Тенґрі**. Ми величаємо його ханом. То він визначає людський вік, дарує владу, карає грішників» (1, с. 269); та *Ерлік* (1, с. 270): «**Ерлік**, повелитель Нижнього світу мертвих...» (1, с. 270). Отже, це два найголовніших боги, які правлять двома світами та відповідають за життя та долю людини. Світи, де вони живуть також згадує Дара Корній. Це

Верховний небесний світ (1, с. 269), де мешкає Тенгрі, *Нижній світ мертвих* (1, с. 270), де володар Ерлік, та *Середній світ* (1, с. 270) – світ людей.

Містичний персонаж, який виконував розпорядження богів – *Крук* (1, с. 269): «*Ось так душі й жили у дзьобі Крука <...> Круки – поважні й мудрі*» (1, с. 269–270). Крук також є втіленням родини головного героя та допоміг йому повернутися до життя. Зважаючи на це, його також можна зарахувати до головних персонажів поряд із Зоряною та Сергієм.

Отже, роман «Зірка для тебе» – один з небагатьох сучасних українських творів, у яких автор використовує велику кількість космонімів. У цьому випадку це зумовлено головною темою та ідеєю твору. Допомагають повністю розкрити значення власних назв на позначення космічних об'єктів теоніми та міфоніми, які також доповнюють образ головного персонажа та розкривають містичну лінію у романі. Важливою ознакою, яка є й в інших творіннях Дари Корній, що містять фольклорні доповнення, є наявність назв містичних світів, де проживають боги.

2.2.5 Ергоніми як важлива складова онімного простору роману

Ергоніми – власні назви на позначення об'єднань людей (фабрик, організацій, партій, магазинів). Ю. Дідур у праці «Детальна денотатно-номінативна класифікація ергонімів» [35], використовуючи матеріали М. Торчинського, так класифікує ергоніми:

а) «колективоніми – власні найменування колективів, зайнятих у сфері виробництва та сервісу;

б) конфедераціоніми – власні назви об'єднань людей за політичними, ідеологічними та іншими подібними ознаками;

в) пресулатоніми – власні назви керівних структур різних рівнів» [35].

У романі «Зірка для тебе» зафіксовано 16 ергонімів, із яких колективіонімів – 14: «*Цейс*» (1, с. 95), *Будинок маляти* (1, с. 27), *Радянська армія* (1, с. 153); пресулатонімів – 2: *Верховна рада* (1, с. 106), *НКВС* (1, с. 71).

Колективіоніми поділяємо на:

1) назви заводів, комунальних підприємств та фабрик: «Цейс» (1, с. 95), ЖЕК (1, с. 114), «Автонавантажувач» (1, с. 169), «Автопогрузчик» (1, с. 169). Фабрика «Цейс» (1, с. 95) отримала свою назву від прізвища її засновника: «Карл Фрідріх Цейс – відомий на весь світ німецький винахідник, він заснував фабрику точної оптики "Цейс"» (1, с. 95), тобто цей пропріатив має відонімне походження; назва заводу «Автонавантажувач» і варіант «Автопогрузчик» (1, с. 169) походять від виду предметів, які створювали на ньому. Вона утворилася способом основоскладання: «авто + навантажувач» / «авто + погрузчик» від словосполучення «навантажувати авто» / «грузити авто»; онім ЖЕК (1, с. 114) утворився способом абрєвіації від атрибутивного словосполучення «житлово-експлуатаційна контора»;

2) назви готелів та клубів: «Львів» (1, с. 205) «Міленіум» (1, с. 205). Назва готелю утворилась від топоніма Львів – місто, де він розташований; назва клубу має від апелятивне походження й перекладається із англійської як тисячоліття. Ця назва поширена в Україні. Зазвичай її використовують для називання ресторанів, готелів, клубів, інколи видавництв, адже вона не тільки має гарне звучання, а несе у собі приховане передбачення, що підприємство існуватиме довго.

3) назви закладів освіти, наукових лабораторій: *Паризька академія* (1, с. 96), *ПТУ* (1, с. 32), *Дрогобицький педагогічний* (1, с. 182), *Будинок маляти* (1, с. 27), *Гран-Сассо* (1, с. 307). *ЦЕРН* (1, с. 307). Більшість онімів – прикметниково-іменникові (трапляються прикметниково-прикметниково-іменникові незавершені) словосполучення, які вказують на тип закладу та його розташування або призначення. Лабораторія *Гран-Сассо* (1, с. 307) отримала свою назву від місця свого розташування – гірський масив в Італії: «...що в рамках проекту OPERA нейтрино, послані із ЦЕРНу під Женевою в підземну італійську лабораторію *Гран-Сассо*» (1, с. 307). Пропріатив *ПТУ* (1, с. 32) утворився способом абрєвіації від словосполучення «професійно-технічне училище», а онім *ЦЕРН* (1, с. 307) створений за допомогою

поєднання абрєвіації та калькування із французької фрази «Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire» і відповідно абрєвіатури CERN;

4) назви військових об'єднань: *Радянська армія* (1, с. 153) та *УБОЗ* (1, с. 243).

У художньому творі також зафіксовано 45 прагматонімів, 2 хрононіми та 3 геортоніми.

Отже, ергонімія роману «Зірка для тебе» є важливим складником онімного простору художнього твору, тому що вона допомагає розкрити тему твору, а також образи головних персонажів й доповнює пейзаж деяких сцен роману. Це робить твір близьким до реальності й цікавішим для сучасного читача.

2.3 Семантико-мотиваційний та словотвірний аналіз поетичних онімів літературних казок в художньо-публіцистичній розвідці «Чарівні істоти українського міфу. Домашні духи»

2.3.1 Групи міфопоетонімів

Книга Дари Корній «Чарівні істоти українського міфу. Домашні духи» [68] містить 38 казок. Деякі із них є переробкою автора українських казок та легенд, записаних під час фольклорних експедицій іншими авторами. Більшість казок – авторські.

Найбільше уваги у цих казках присвячено міфічним персонажам українського фольклору, теоретичні відомості про яких знаходимо у публіцистично-наукових розділах цього ж видання. Усього зафіксовано 45 міфонімів, що становить 50% від усіх власних назв у казках.

Для поділу цього виду пропріальної лексики на менші підгрупи існує чимало класифікацій. Найпоширенішою у використанні є розподіл О. Порпуліт, що представлений у праці «Ономастичний простір українських чарівних казок» [102]. Удосконаливши попередню класифікацію, лінгвіст Ю. Іваненко пропонує такий варіант:

«1) Безсумнівні міфоніми, ірреальні персонажі. Це такі групи:
а) основні казкові персонажі, міфологічні, істоти чудесної природи;
б) персонажі – перші у відповідних підкласах; в) сакральні християнські персонажі, пов'язані з церковною догматикою.

2) Імовірні міфоніми. Сюди належать реально-ірреальні персонажі, система яких позначає феномен живої та феномен неживої природи» [44, с. 265–266].

У своєму дослідженні ми послуговуватимемося класифікацією, яку запропонувала Дара Корній. Усі досліджувані оніми поділяємо на 4 великі групи: хатні духи, дворові духи, духи життєвого циклу, інші духи.

До першої групи відносимо такі міфопоетоніми:

а) *Домовик* (2, с. 20) – дух оселі, який охороняє її й оберігає родину: «*Дідуган важко зітхнув <...> Домовик я. Господар сього обійстя*» (2, с. 20). Онім утворено від апелятива *домовик*, який в українській міфології позначає духа-помічника, що слідкує за порядком у домі. Зазвичай кожному окремому домовику давали ім'я;

б) *Хованець* (2, с. 35) – дух, що відповідає за багатство: «*Я – звичайний Хованець*» (2, с. 35). Назва утворена від апелятива «ховати» і пов'язана із особливостями поведінки духа;

в) *Доманя* (2, с. 44) – дружина домовика. У казці Дари Корній «Про вередливу Доманю» – це дух, який вселився в ляльку. У цій же казці знаходимо морфемні варіанти імені *Доманя, Домася, Доманечка* (2, с. 44–46). Усі назви походять від апелятива «дім» і характеризує основне місце проживання духа;

г) *Коловертій* (2, с. 53) – дух, якого заводять люди з особливими здібностями, зокрема відьми, відунки, мольфари, собі у поміч. У літературній казці натрапляємо на «*слухняного kota Коловертія*» (2, с. 53). Онім утворений від слів «коло» та «вертїтися», тобто «вертїтися кругом», «усе встигати», отже, ім'я уособлює риси цього духа;

д) *Покутній* (2, с. 62) – добрий дух, що живе у куті із іконами: «*Я Покутній. І маю велику силу*» (2, с. 62). Від місця проживання походить і його ім'я. Натрапляємо також інших варіант *Покутник* (2, с. 79). Разом із Покутнім живе його дружина *Кутиха* (2, с. 69);

е) *Пічник* (2, с. 79) – дух, що «сидить у димарі» [68, с. 79]. Назва походить від апелятива «піч». Разом із *Пічником* живе *Жароок* (2, с. 86), який зберігає вогонь у печі;

є) *Зеркалиця* (2, с. 95) – душа дзеркала або дзеркальної поверхні: «*Я Зеркалиця. Дух дзеркального плеса води*» (2, с. 95). Міфонім походить від місця проживання духа, а саме від діалектного варіанта «зеркало»;

ж) *Жировик* (2, с. 102) – дух чистоти. У казці «Казка про сміття» знаходимо паралельне ім'я «Лизень»: «...дівчина мала собі за помічника справжнього *Лизня*, який дуже любив порядок» (2, с. 102). Якщо перший онім зовсім не пов'язаний із характером діяльності духа, адже ймовірно «походить від просторіччя «жирувати» – жити на широку ногу» [68, с. 98], то другий онім має зв'язок із діяльністю духа, адже основне його завдання тримати оселю в чистоті, тобто злизувати бруд.

Наступна група міфопоетонімів – дворові духи. У казках Дари Корній знаходимо такі міфопоетоніми: *Дворовик* (2, с. 128), *Хлівник* (2, с. 137), *Кльоцник* (2, с. 107) *Конюшник* (2, с. 153), *Стодольник* (2, с. 175), *Пасічник* (2, с. 194), *Лазник* (2, с. 201) – походять відповідно від місця, за зберігання якого відповідає дух. І, якщо семантика усіх інших міфопоетонімів прозора, то поетонім *Кльоцник* потребує пояснення. Дара Корній дає таке потрактування: «Найочевидніше назва "кльоцник" походить від слів "кльоц" – колода, "кльоцати" – майструвати з дерева. Тому й постання цього духа очевидне – з дерева, із якого будували комору» [68, с. 104].

Міфонім *Табунник* (2, с. 165) походить від апелятива «табун», тобто від речі, за яку відповідає дух. *Воструха* (2, с. 145), – дух-оберігач корів. Ім'я дане через особливість зовнішності – гострі ріжки.

Серед міфопоетонімів на позначення духів життєвого циклу виокремлюємо дві підгрупи:

1) Загальновідомі спільнослов'янські міфопоетоніми: *Доля* (2, с. 231), *Велика Ткаля* (2, с. 234), *Щастя* (2, с. 268), *Правда*, *Кривда* (2, с. 310), *Сон* (2, с. 323), *Дрімота*, (2, с. 324), *Смерть* (2, с. 327). Зазначені оніми походять від загальних назв (8) та особливостей діяльності (1).

2) Власне українські:

а) *Люб та Нелюб* (2, с. 280–281) – духи уособлення кохання й зради відповідно. Міфоніми походять від апелятивів «любити», «не любити», які відповідають за основне призначення цих істот.

б) *Хмелун* (2, с. 291) – «дух веселощів, бенкетів й гулянь» [68, с. 288]. Ім'я утворилося ймовірно від іменника «хміль» або дієслова «хмеліти», які відображають специфіку духа.

в) *Буднітай* (2, с. 298) – «це персоніфікація часу. Слово "буднітай" тлумачиться як "дні тануть"» [68, с. 293] дослівно «будні тануть». Отже, міфонім утворений способом основоскладання.

г) *Доброгост* (2, с. 303) – дух новин і добрих вістей У казці «Крилаті чоботи» герой сам розповідає про себе: «Я той, хто приносить новини, а мої крилаті чоботи-скороходи мені завжди допомагають робити це вчасно» (2, с. 302).

д) *Відогонь*, *Ведогонь* (2, с. 330–331) – дух-охоронець, зазвичай у воїнів. «Назва "відогонь" означає "той, що походить від вогню божого"» [68, с. 328]. Відомо, що це язичницький варіант янгола-охоронця.

До інших духів зараховуємо духи природи, на які натрапляємо під час аналізу казок цієї збірки. Таких міфічних істот 2:

1) *Водяник* (2, с. 94) – дух річки чи озера, який «виглядає, як риба, але може показуватися й чоловіком, особливо дідусем із довгою бородою» [88, с. 196]. У книзі «Міфи та легенди українців», укладачем якої є Ю. Винничук, знаходимо таке пояснення виникнення цієї міфічної істоти:

«дехто думає, що водяники постають із тих топельників, котрих тіла не знайдено і не поховано» [88, с. 196].

1) *Мамун* (2, с. 107) – «се злобні невісти, з зимним, нечутким серцем. Ростом бувають високі, але мізерні, бліді, з розчухраним волоссям, з обвислими грудьми, які закидають аж на плечі. Одягнені звичайно і підперезані зіллям суходільником. Живуть у печерах та неприступних місцях <...> Є чоловічі і жіночі мамуни. Вони манять до себе чоловіків десь у безвість та уводять жінок. Через мамуни є між людьми багато блудства» [88, с. 197–198]. Також натрапляємо на варіант *Мамунисько* (2, с. 111), що відображає негативне ставлення героїв до цієї істоти.

Під час аналізу міфонімів натрапляємо на цікавий зразок, коли один і той же онім може позначати двох міфічних істот із казок різних статей. Це міфопоетонім *Правда* (2, с. 86, 310). У казці «Казка про Жароока, Річку та Правду» цей персонаж у звичному нам образі жінки: «*І тільки-но їм пощастило познайомитися, як вони зустріли поважну пані Правду*» (2, с. 86). У «Казці про Правду і Кривду» *Правда* – молодий хлопець: «*Якось жила собі бідна вдовиця. Мала двох синів. Молодшого звали Правдою, старшого Кривдою*» (2, с. 310). Цей погляд протилежний до фольклорної традиції і відображає оригінальне авторське бачення цієї міфічної істоти.

Варто зазначити, що деякі міфопоетоніми мають не лише фонетичні і морфемні варіанти, а й вступають у синонімічні відношення з іншими онімами. До кожного міфопоетоніма автор у теоретичних розділах подає синоніми, які побутують у різних регіонах України. Але в казках натрапляємо на один синонімічний ряд міфоніма *Смерть* (2, с. 322) – *матінка-Смерть* (2, с. 235) та *Вічна Панна* (2, с. 234). Перший онім показує ставлення людей до цієї міфічної істоти, а інший уособлює характер та специфічні риси духа.

Проаналізувавши особливості словотвору міфопоетонімів, зазначимо, що більшість з них утворена суфіксальним способом, з використанням таких словотворчих формантів: поєднання суфіксів -ов- та -ик: *Домовик* (2, с. 20),

Дворовик (2, с. 128); -н- + -ик-: *Пічник* (2, с. 79), *Покутник* (2, с. 79), *Пасічник* (2, с. 194), *Лазник* (2, с. 201); -иц-(-я): *Зеркалиця* (2, с. 95); -ун: *Хмелун* (2, с. 291) тощо. Частина онімів утворена основоскладанням: *Доброгост* (2, с. 302), *Жароок* (2, с. 86), *Буднітай* (2, с. 298). Пропріативи *Люб* (2, с. 280) та *Нелюб* (2, с. 285) утворені безафікським способом.

Важливим фактом також є те, що деякі духи могли перевтілюватися у тварин або явища природи. Саме це зумовило подвійні назви прикладкового характеру, у яких перша частина це загальна назва, а друга – власна: *гедзь-Відогонь* (2, с. 331), *вогонь Жароок* (2, с. 86), *котик Люб* (2, с. 280) та *котик Нелюб* (2, с. 285).

Отже, міфопоетоніми у літературних казках Дари Корній несуть культурну інформацію про український етнос. Ім'я кожного духа походить від місця його поселення або ж від роду основної діяльності. Серед міфопоетонімів виокремлюємо як спільні для усіх слов'ян так і власне українські, які побутують в окремих етнічних регіонах. Більшість міфопоетонімів утворені афіксальними способами, трапляються оніми створені основоскладанням та власні назви із кількох слів.

2.3.2 Антропонімікон і зоонімікон казок Дари Корній

У казках Дари Корній натрапляємо на значну кількість антропонімів (32) – 32% від усіх онімів. Це переважно імена та прізвища головних героїв. Знаходимо також прізвиська героїв казок або ж людей, які побіжно згадуються у них.

Основна особливість особових імен у художній прозі збірки «Чарівні істоти українського міфу. Домашні духи» – власне українські імена, які побутують у фольклорних казках. Ця специфічна ознака допомагає надати авторським казкам народного звучання.

Особові імена представлені 12 зразками чоловічих та 9 зразками жіночих імен.

Серед перших найбільш часто вживається ім'я *Іван* (2, с. 137). Це ім'я означає «божа милість, божа благодать» [123, с. 143]. У досліджуваних художніх творах ми помічаємо, що доля милосердна до цього героя й посилає йому щастя, успіх і хороших помічників: «*Жив на світі білому чоловік на ймення Іван. Був він сирота круглий. Народився в бідній родині – ні землі, ні худобинки. Хіба що одна гуска в хліві була. І за приятеля мав собі тутешнього Хлівника. Часто з ним розмовами розважався. Той і намовив чолові'ягу найнятися служити до пана за харч <...> Потішився пан іще дужче – якого розумного та хитрого слугу має! І подарував Іванові за його розум лантух борошна і корову*» (2, с. 137–138). У казках знаходимо 7 різних фонетичних та морфемних варіантів, які відображають позитивне ставлення до героя: *Йван* (2, с. 157), *Йванко* (2, с. 156), *Іванко* (2, с. 255): «*Ніжно подивилась на нього кохана і сказала: "Іванко, Іванко! Від обіцяної нетленними долі не втечеш."*» (2, с. 255), а також недобррозичливі наміри до нього: *Іванисько* (2, с. 154): «*Та той Іванисько – ледацюга знатний. Дарма тільки хліб їсть*» (2, с. 154). Натрапляємо на видозміну імені із грубим суфіксом –ищ(-е), задля утворення рими: «*А Іванище з'їсть туловище*» (2, с. 138).

В інших казках натрапляємо на традиційні для нашої місцевості імена *Микола* (2, с. 144), *Тарас* (2, с. 217), *Петро* (2, с. 330), а також на давнє ймення, яке дуже рідко трапляється у наш час і незвичне навіть для казок – *Маковей* (2, с. 322): «*Жили в одному селі дід Маковей та баба Параска*» (2, с. 322). Ми думаємо, що це ім'я автор справедливо використовує для називання людини поважного віку, тому що у ті часи поширеними були біблійні імена, а саме це найменування особи походить «із давньоєврейської мови й, за біблійною легендою, означає "брати-мученики"» [123, с. 206].

У 2 випадках натрапляємо на варіанти офіційних імен, які часто використовуються у сільській місцевості: *Митько* (2, с. 55) замість Дмитро, та *Панько* (2, с. 193), а не Пантелеймон. На нашу думку, автор використала

саме такі їх видозміни, щоб підкреслити походження персонажів, відобразити їх статус та навіть наголосити на доброті та простоті характеру.

У використанні жіночих імен також помічаємо цю особливість: дівчаток автор називає *Марічка* (2, с. 302) та *Катря* (2, с. 254), а не Марія та Катерина чи Катруся. У більшості випадків спостерігаємо закономірне використання зменшено-пестливих суфіксів -к-: *Оленка* (2, с. 44), *Маринка* (2, с. 200); -чк- або -ечк-: *Марічка* (2, с. 302), *Лілочка* (2, с. 279); та вживання скороченого пестливого варіанта імені: *Ліля* (2, с. 279), *Палазя* (2, с. 209).

У художньому творі «Казка про вірність і зраду» натрапляємо на ім'я *Ліля* (2, с. 279), що походить від назви квітки «лілія» і відображає сутність героїні: *«Мене звати Лілеєю. Рідні кличуть просто – Ліля. Я донька річкового царя та матінки-бродниці»* (2, с. 279).

У казках Дари Корній знаходимо 7 зразків прізвищ, 6 із яких були прізвиськами, що згодом набули статусу прізвища. Пояснення цьому явищу є у казці «Казка про чарівну сопілку»: *«А щоб не бути на людей схожими понавигадували собі пани різних нових імен і прізвиськ. Хто назвав себе Вовком, хто Ведмедем або іншим звіром, хто Шулікою, Вороною, а хто яким деревом. От звідкіля й повелися пани Вовк, Свинський, Дубинський...»* (2, с. 247).

Прізвище Кривцюк (2, с. 194) автор обирає для пана із поганим характером і лихими намірами: *«Позаздрив їм лихий пан Кривцюк»* (2, с. 194). З огляду на етимологію (походить ймовірно за все від апелятива «кривий») цієї родової назви, можемо стверджувати, що вона є промовистою.

На відмінну від панів, простий люд у казках Дари Корній має прізвиська. Цей вид антропоніма представлений 4 зразками: *Вусань* (2, с. 193), *Гирлига* (2, с. 193), *Простачок* (2, с. 248), *Мандрівник* (2, с. 268). Персонажі отримали їх через свою зовнішність: *Вусань* (2, с. 193); риси характеру та поведінку: *«Виріс він, у літа ввійшов, а все тільки з дітьми гуляє, як маленький. І назвали його люди Іванком Простачком»* (2, с. 248);

вид діяльності: *Мандрівник* (2, с. 268), *Гирлига* (2, с. 193): «Праворуч від нього жив пастух *Гирлига*» (2, с. 193).

Зооніми у казках Дари Корній представлені 4 зразками, 2 з яких відапелятивного походження і 1 відапелятивного походження прикладкової будови. Вони використовуються для називання миші: *Мишка* (2, с. 47), *Мишка-шкряботушка* (2, с. 46), *Миша* (2, с. 47). Онім *Мишка-шкряботушка* (2, с. 46), який використовує письменниця, наближає авторські казки до народної творчості.

Також Дара Корній у казці «Кіт Коловертій» дає ім'я собаці, використовуючи пропріатив *Барбос* (2, с. 55): «Це, певно, сусідський *Барбос*» (2, с. 55). Ця кличка є типовою для називання собак на території України, і означає «бородатий». Можемо припустити, що собака з такою кличкою має багато шерсті у тому місці, де у чоловіків росте борода.

Отже, у виборі власних імен для людей та тварин автор надає перевагу українським, які наближують літературні казки до усної народної творчості, а також промовистим іменам, які допомагають розкрити образ героїв казок. Письменниця використовує різноманітні суфікси для того, щоб відобразити ставлення інших до того чи того персонажа.

2.3.3 Функціонування інших груп онімів у казках зі збірки

Окрім антропонімів, зоонімів та міфонімів ономастичний простір літературних казок Дари Корній у книзі «Чарівні істоти українського міфу. Домашні духи» представлений ще й теонімами, фітонімами, топонімами й іменами казкових персонажів, які в реальному світі є космічними та географічними об'єктами.

У казках натрапляємо на 3 теоніми, 1 з яких це ім'я язичницького бога *Велеса* (2, с. 259): «Та була у кожного з них особливість: під час народження *Велес* благословив хлопців і дарував кожному особливу помічницю – сприйю» (2, с. 259). Інші зразки, *Бог* (2, с. 46), *Отець Небесний* (2, с. 165) – це варіанти найменувань християнського Бога, якого переважно згадують у проханнях чи

подяках: *«І не журися, раб Божий, я обов'язково помолюся **Отцю Небесному**, і Він віддячить тобі за це»* (с. 165), *«Ні, мені не потрібна така помічниця. Іди з **Богом**»* (2, с. 46).

Цей факт засвідчує, що це дійсно авторські казки, а не розповіді, створені народом задовго до появи християнства у наших землях. Але у них письменниця органічно поєднує авторський стиль, притаманний творцям сучасної української літератури, із традиціями та міфологією українського народу.

У літературних казках Дари Корній на відміну від інших її творів наявний 1 фітонім: *Ліля* (2, с. 97). Пояснення такої назви знаходимо у розповіді «Казка про пихату красуню»: *«Так розумна Зеркалиця провчила пихату дівчину, а в озері з'явилась прекрасна біла квітка. Назвали її **Лілеєю** – на честь дівчини, яка так і залишилася назавжди красива»* (2, с. 97). Отже, фітонім, на який натрапляємо у творі, має відантропонімне походження.

У казці «Гарбузове насіння» знаходимо топонім, а саме пенсулонім, *Крим* (2, с. 193), який безпосередньо пов'язаний із діяльністю одного з головних персонажів: *«Мав він пару волів круторогих, їздив із ними до **Криму** по сіль...»* (2, с. 193).

Оними на позначення інших казкових персонажів вважаємо за доречне назвати просто поетонімами. Їх у казках зафіксовано 4: *Місяць* (2, с. 232), *Річечка* (2, с. 86), *Річка* (2, с. 86), *Сонце* (2, с. 155). Поетоніми *Місяць* (2, с. 232) та *Сонце* (2, с. 155) мають відонімне походження, а поетоніми *Річка* (2, с. 86) та *Річечка* (2, с. 86) – відапелятивне.

Отже, інші групи онімів, зразки яких представлені у казках книги «Чарівні істоти українського міфу. Домашні духи», відіграють не менш важливу роль у формуванні цілісного художнього простору ніж міфоніми, антропоніми та зооніми. Вони допомагають відобразити специфічні ознаки ідіостилю Дари Корній та доповнити описи персонажів.

Висновки до розділу II

Твори Дари Корній вирізняються з-поміж інших текстів сучасної української літератури різноманіттям онімів. Авторка активно використовує не лише антропоніми та топоніми, як більшість її колег, але й послуговується топонімами, міфонімами та космонімами. Саме це допомагає сформувати ідіостиль письменниці.

У досліджуваному романі «Зірка для тебе» серед власних назв переважають антропоніми, зокрема особові імена. У творі, порівняно з іншими романами та малою прозою, більше чоловічих імен. Якщо брати до уваги країну походження особового ймення, зазначимо, що переважають все ж власне українські імена, хоча трапляються польські, татарські, давньоримські та давньогрецькі.

Також у романі активно використовуються прізвища, зокрема знаходимо 3 промовистих – прізвища головних героїв; імена по батькові для підкреслення статусу та віку персонажа; прізвиська, які отримали герої через особливості зовнішності, характеру; 3 псевдоніми: відомого поета, політика та музиканта.

Топонімікон роману вирізняється з-поміж інших використанням назв географічних об'єктів Львівщини та Криму. Це допомагає автору розмежувати два світи: реальний та вигаданий, який існує у думках головного героя.

Міфоніми та космоніми у художньому творі доповнюють один одного, зокрема у легендах про походження деяких космонімів натрапляємо на давньогрецькі та українські теоніми та міфоніми.

Ергоніми також становлять важливий пласт пропріативів у творі. Вони доповнюють загальну картину твору та допомагають краще зобразити пейзажні картини і охарактеризувати героїв.

Авторські казки Дари Корній характеризуються великою кількістю власне українських міфонімів, питомими українськими іменами, що наближує казки письменниці до народної творчості.

У казках натрапляємо на 1 фітонім, 3 теоніми, 1 топонім, 3 зооніми та 5 онімів на позначення героїв, які у реальному світу є космонімами та загальними назвами. Їх ми іменуємо поетонімами.

Отже, поетоніми у художніх творах Дари Корній характеризуються видовою різноманітністю. Вони допомагають розкрити теми творів, охарактеризувати головних героїв, сформувавши індивідуальний стиль письменниці.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Зародки ономастики помітні ще у часи Античності, тоді вже існували окремі назви для осіб, які мали право давати імена іншим. До середини XVIII ст. переважна більшість досліджень власних назв мала більше етнографічну та історичну цінність ніж лінгвістичну, і лише на початку XIX ст. ономастика почала формуватися як окрема мовознавча наука. Закордоном цей процес тривав швидше, в Україні ж та в країнах колишнього Радянського Союзу поштовхом до стрімкого розвитку стала I Ономастична конференція, що відбулася в середині XX століття.

Наразі в Україні функціонує відділ з ономастики при Інституті української мови, 3 потужні ономастичні школи (Ужгородська, Одеська, Донецька), кілька ономастичних осередків в інших обласних центрах країни, учасники яких випускають фахові журнали, присвячені проблемам у галузі. Ономасти продовжують активну роботу над питаннями єдиної термінології (М. Торчинський), методології (Н. Колесник), над новими напрямками дослідження (О. Карпенко). Частина дослідників працює над дослідженнями функціонування власних назв у мережі Інтернет (М. Карпенко), деякі відомі ономасти вивчають проблеми регіональної ономастики, а також створення курсів для навчальних дисциплін у закладах здобуття середньої та вищої освіти (Н. Павликівська, Я. Редьква, А. Поповський, Н. Торчинська).

Літературна ономастика хоча й почала активно розвиватися в Україні ще в 60-х рр. XX ст., але досі залишається актуальною сферою дослідження. Між науковцями до тепер точаться суперечки щодо єдиного термінологічного апарату, методів дослідження та сферою, до якої слід відносити літературні оніми. Зараз молоді ономасти досліджують побутування власних назв у творах не лише вітчизняних письменників, а й у художніх текстах зарубіжних авторів, зокрема якість перекладу власних назв.

Перспективними є дослідження творів сучасних авторів, упорядкування словника пропріативів у творчості одного автора, створення ґрунтового

опису розвитку, уподобань, змін власних назв у творах одного автора. Матеріальна база для семантико-мотиваційного та дериваційного аналізів онімів на матеріалі творів Дари Корній становить 414 онімів із роману «Зірка для тебе» (2019 р. видання) та 100 пропріативів із літературних казок книги «Чарівні істоти українського міфу. Домашні духи».

Дослідження пропріативів казок та роману «Зірка для тебе» сучасної української письменниці та журналістки Дари Корній допомогло виявити не лише загальні вподобання автора щодо використання тих чи тих власних назв, а й зробити висновки про вплив онімів на формування індивідуального стилю. З огляду на ґрунтовний аналіз пропріальної лексики у зазначених творах і часткове дослідження загальної картини функціонування онімів у творчості Дари Корній можемо стверджувати, що письменниці притаманні такі особливості використання власних назв: надання імен навіть епізодичним персонажам або героям, які не мають реплік у творах; переважання власне українських особових імен; використання іноземних імен для підкреслення статусу, походження та рис характеру персонажа; використання промовистих прізвищ; поширеність українських та польських прізвищ; часте використання прізвищ відомих людей у контексті, для порівняння; наявність імен по батькові у людей окремої професії та в осіб поважного віку; переважання назв географічних об'єктів Львівщини; наявність великої кількості міфонімів, теонімів, космонімів давньогрецького та українського походження, незначна кількість зоонімів та фітонімів.

Провівши семантико-мотиваційний та етимологічний аналіз досліджуваного пласту лексики у романі «Зірка для тебе» та у казках із книги «Чарівні істоти українського міфу. Домашні духи», зазначимо, що переважна більшість онімів мають прозору семантику. Особові імена переважно походять з давньогрецької, татарської, польської та староболгарської (праслов'янської) мов; більшість прізвищ має українське відапелятивне походження, топоніми мають татарське або староболгарське походження; космоніми та міфоніми переважно українського та давньогрецького

походження. Більшість ергонімів, які трапляються на сторінках досліджуваних творів мають відапелятивне українське походження, значно рідше натрапляємо на ергоніми, які походять від інших пропріативів. Переклад онімів, що походять від іноземних слів, показує, що автор підбирає для своїх персонажів не лише промовисті імена, прізвища та прізвиська, але й намагається поселити їх у місця з особливими назвами, оточити персонажів предметами, які мають характерні імена, що у контексті твору, допомагають розвинути певну сюжетну лінію.

Дериваційний аналіз онімів зазначених творів дав змогу виявити такі особливості використання способів словотвору: переважання афіксального способу словотвору, зокрема суфіксального; переважання суфікса -енк(о) для творення українських прізвищ, надання переваги суфіксам -н-, -ик-, -чик-, -ечк-, -уш- і под. для творення зменшено-пестливих варіантів імен та прізвиськ; переважання суфіксів -ик, -иц(-я) та поєднання -н- + -ик під час творення міфонімів. Серед неафіксальних способів словотвору найбільш продуктивними є складання основ та перехід апелятивів в оніми, рідше трапляється аббревіація. Під час дослідження космонімів та ергонімів виявлені пропріативи, що становлять просте або складене словосполучення із атрибутивним семантико-синтаксичним зв'язком.

Перспективами дослідження є аналіз онімів інших творів Дари Корній; створення словника власних назв художніх творів авторки; здійснення компаративного аналізу онімів у творах Дари Корній різних періодів письменницької діяльності (для формування уявлення про зміну уподобань автора щодо власних назв, а також залежності використання пропріативів від жанру, стилю та тематики художніх творів); порівняння власних назв у прозі Дари Корній та інших сучасних авторів (для ґрунтовного аналізу впливу пропріативів на формування індивідуального стилю автора), у творах письменниці та представника класичної української літератури (для визначення змін у тенденціях використання пропріативів в українській прозі).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева Н. Мотиваційна структура офіційного гіппонімікону англійської мови. *Записки з ономастики*. 2018. Вип. 21. С. 5–19.
2. Баранова К. Об ассоциативном потенциале имени главной героини в рассказе Т. Н. Толстой «Охота на мамонта». *Вопросы ономастики*. 2013. № 1. С. 79–87.
3. Барвінський В. Звідки пішло ім'я Україна? Відень, 1916. 16 с.
4. Бардакова В. «Говорящие» имена в детской литературе. *Вопросы ономастики*. 2009. № 7. С. 48–56.
5. Безвенглінський Б. Географічні назви: посібник для вчителів географії. Київ-Харків, 1938. 183 с.
6. Безушко В. Як писати англійські слова по-українському? *Рідна мова*. 1936. Ч. 1. С. 11–14.
7. Белей Л. Нова українська літературно-художня антропонімія : проблеми теорії та історії (монографія). Ужгород, 2002. 176 с.
8. Белей Л. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії ХІХ-ХХ ст. Ужгород, 1995. 119 с.
9. Беліцька Є. Використання кваліа-структур для семантичного опису пропріальних одиниць мови. *Записки з ономастики*. 2017. Вип. 20. С. 17–29.
10. Боева Е. Оними світового культурного кола у поетичних творах М. Зерова. *Записки з українського мовознавства*. 2017. Вип. 24. С. 108–116.
11. Боева Е. Функційна парадигма антропонімів у повісті «Морітурі» І. Багряного. *Записки з ономастики*. 2017. Вип. 20. С. 62–72.
12. Болотнова Н. Филологический анализ текста: учебное пособие. Москва : Наука, 2007. 520 с.
13. Бондалетов В. Русская ономастика. Москва : Просвещение, 1983. 224 с.
14. Бондар Л. Мольфарка слова Дара Корній: «Заплющую очі й бачу інші світи». *Волинські новини*. 2016. квітень. URL:

<https://www.volynnews.com/news/society/molfarka-slova-dara-korniyzapliushchuiu-ochi-y-bachu-inshi-svity/> (дата звернення 13.04.2020).

15. Браїлко Ю. Генеза української літературної топономастики. *Філологічні науки*. 2018. № 29. С. 80–83.
16. Бучко Д. Словник української ономастичної термінології. Харків : Ранок-НТ, 2012. 256 с.
17. Вабанець Т. Словотвір англомовних віртуаліфонімів. *Записки з ономастики*. 2017. Вип. 20. С. 73–83.
18. Васильева Н. О функциях собственных имен в художественных текстах. *Вопросы филологии*. 2005. № 3. С. 23–25.
19. Вейсман А. Греческо-русский словарь. Репринт V изд. 1899 г. Москва: Греко-лат. кабинет Ю. А. Шичалина, 1991. 1370 с.
20. Велигорський І. Назвища в селі Серафинцях, Городенського повіту. *Рідна мова*. 1935. Ч. 8. С. 363–368; Ч. 10. С. 459–464.
21. Веренка О. У справі походження назви Белз. *Наша Батьківщина*. 1939. № 1. С. 21–22.
22. Гаврилюк І. Brexit and other exits: onym play in contemporary political naming. *Записки з ономастики*. 2018. Вип. 21. С. 73–85.
23. Гаврилюк І. Поетонімні опозиції в художньому тексті: лінгвальні параметри типологізації. дис. ...канд.. філол. наук : 10.02.15 – загальне мовознавство / Донецьк. нац. ун-т ім. В. Стуса. Вінниця, 2017. 210 с.
24. Гаджега В. О назві наших Карпат. *Пчолка за 1929–1930 шк. рік*. Ужгород, 1929–1939. С. 4–6.
25. Галас К. Григорій чи Георгій? *Літературна неділя*. 1943. Роч. III. С. 10.
26. Географический словарь западнославянских и южнославянских земель и прилегающих стран. С приложением географической карты / Сост. Я. Головацкий. Вильна, 1884. 372 с.
27. Гоббс Т. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданського. URL:

звернення: 17.11.2019).

28. Горбач О. Ономастикон українських сатирично-гумористичних текстів кінця ХХ – початку ХХІ століття. дис. ...канд.. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2017. 243 с.

29. Григорьев В., Колодяжная Л., Шестакова Л. Собственное имя в русской поэзии ХХ века. Словарь русских личных имен. Москва : Изд. центр «Азбуковник», 2005. 448 с.

30. Грицак Є. Незвукові букви українських прізвищ. *Рідна мова*. 1938. Ч. 11. С. 469–476.

31. Гуркевич В. В справі українського топономастичного словника. *Рідна мова*. 1934. Ч. 8 (20). С. 333–340.

32. Даниленко О. Аббревіатурна лексика в політичному дискурсі (на матеріалі німецької мови). *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер.: Філологічні науки*. 2015. Вип. 138. С. 176–180.

33. Дергач Д. Специфіка лінгвістичної інтерпретації онімів як компонентів лексичної системи мови. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2008. №.17. С. 92–101.

34. Дервяго А. Имя собственное в художественном тексте. Учебно-методическое пособие. Витебск. «ВГУ им. П.М.Машерова». 2008. 205 с.

35. Дідур Ю. Детальна денотатно-номінативна класифікація ергонімів. *Odessa National Economic University*. 2016. URL: <https://core.ac.uk/reader/147041072> (дата звернення: 01.05. 2020).

36. Дідух Х. Ідіостиль як відображення авторської картини світу. *Філологічні науки: Риторика і стилістика*. URL: http://www.rusnauka.com/15_NNM_2012/Philologia/2_111114.doc.htm (дата звернення: 13. 04. 2020).

37. Доценко М. Поетоніміка модерністської та постмодерністської прози : дис. ...канд.. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / Донецьк. нац. ун-т ім. В. Стуса. Вінниця, 2018. 199 с.
38. Енциклопедія історія України. Мл–О. / Гол. ред. В. Смолій. Київ : Наукова думка, 2010. 728 с., іл.
39. Ефименко П. От чего произошло название города Чернигова. *Черниговский листок*. 1863. № 8. С. 62–63.
40. З історії назви річки Дністер. *Національна бібліотека України для дітей*. URL: <http://www.chl.kiev.ua/7/13.1.htm> (дата звернення: 06.05.2020).
41. Зайцева К. Английская стилистическая ономастика. Тексты лекций. Одесса, 1973. 67 с.
42. Зубар Л. Екзотичні власні назви у творах українських письменників-фантастів. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2013. Вип. 6 С. 85–94.
43. Зубко А. Українська ономастика: здобутки та проблеми. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. 2007. № 15. С. 262–281.
44. Іваненко Ю. До питання про основні риси функціонування міфопоетонімів. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. № 8. 2010. С. 262–267.
45. Історична довідка про місто Стрий. *Стрийська міська рада: офіційний сайт*. URL: <http://stryi-rada.gov.ua/history.htm> (дата звернення: 05.05.2020).
46. Калинин В. Литературная ономастика или поэтика онама. Методические указания к спецкурсу. Донецк, 2002. 39 с.
47. Калинин В. Поэтика онама. Донецк : Донеччина, 1999. 408 с.
48. Калинин В. Теория и практика лексикографии поэтонимов (на материале творчества А. С. Пушкина). Донецк: Юго-Восток, 1999. 247 с.

49. Карпенко М. Розподіл сайтонімів-комполітів за компонентами-конституентами. *Записки з ономастики : зб. наук. пр.* 2017. Вип. 20. С. 103–116.
50. Карпенко М. Русская антропонимика. Конспект лекцій спецкурса. Одеса : Одес. гос. ун-т, 1970. 42 с.
51. Карпенко М., Голубенко Л., Варбанець Т. Денотатно-номінативна класифікація англійських пезонімів. *Записки з ономастики.* 2018. Вип. 21. С. 103–116.
52. Карпенко О. Когнітивна ономастика. *Інтегральна теорія англійської комунікації : колективна монографія учнів : присвяч. Ірині Михайлівні Колегаєвій з нагоди 65-річчя від дня народження.* Одеса : Одеська міська друкарня (КП ОМД), 2015. С. 13–64.
53. Карпенко О. Проблематика когнітивної ономастики. Монографія. Одеса: Астропринт, 2006. 377 с.
54. Карпенко Ю. Дещо про вивчення власних назв. *Українська мова.* 2010. № 1. С. 39–45.
55. Карпенко Ю. Имя собственное в художественной литературе. *Филологические науки.* 1986. № 4. С.34–40.
56. Карпенко Ю. Ономастичні міркування. *Записки з ономастики: зб. наук. пр.* Одеса: Астропринт. 2005. С. 11–17.
57. Карпенко Ю. Пушкинский ономастикон. «Повести Белкина». *Русское языкознание : науч. сб.* Київ : Вища школа, 1981. Вип. 2. С. 80–86.
58. Карпенко Ю. Теоретические основания разграничения собственных и нарицательных имен. *Мовознавство.* 1975. № 4. С. 34–52.
59. Клименко-Синьок Г. Дара Корній «Зірка для тебе». *Читай.* 2018. URL: <https://chytay-ua.com/blog.php?id=617> (дата звернення: 15.04.2020).
60. Козловська Д. Структурно-семантичні та функціонально-стилістичні характеристики поетонімії романів українських письменниць початку ХХІ століття: дис. ...канд.. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / Донецьк. нац. ун-т ім. В. Стуса. Вінниця, 2018. 260 с.

61. Козловський В. Транскрипція українських власних імен латиницею. *Бібліографічні вісті*. 1930. № 1. С. 106–107.
62. Коковський Ф. Як змінюються назви наших сіл. *Рідна мова*. 1933. Ч. 11. С. 363–366.
63. Колесник Н. Проблема уніфікації ономастичної термінології у фольклорній ономастиці. *Записки з ономастики*. 2015. Вип. 18. С. 321–334.
64. Колесник Н. Термінологічні суперечки в царині літературної ономастики і фольклорна ономастика. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2011. Вип. 24. С. 122–127.
65. Колесник Н. Ще раз про об'єкт, предмет і методику дослідження власних назв на сучасному етапі. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2019. Випуск 71. Ч. I. С. 212–221.
66. Кордуба М. Відозва й питальник для збирання місцевих назв. *Громадська думка*. 25.03. 1920. Ч. 72.
67. Корнієнко А. З історії розвитку літературної ономастики. *Слов'янський збірник*. 2014. Вип. 18. С. 60–68.
68. Корній Д. Чарівні істоти українського міфу. Домашні духи. Харків : Віват, 2019. 352 с.: іл.
69. Кравченко Л. Українська ономастика. Антропоніміка. Навчальний посібник. Київ : Знання, 2014. 239 с.
70. Кравченко Э. Теория поэтонимологии: современное состояние и перспективы. *Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників і здобувачів наукового ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2015–2016 рр. (15–18 травня 2017 р)*. Том 2. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса. 2017. С. 81–83.
71. Крупеньова Т. Функціонально-стилістичні особливості антропонімікону прозових творів сучасних українських письменників. *Проблеми сучасного літературознавства*. 2014. Вип. 19. С. 77–81.

72. Крупеньова, Т. Особливості ономастикону творів Братів Капранових. *Записки з українського мовознавства*. 2017. Вип. 24. С. 117–124.
73. Кухар-Онишко О. Індивідуальний стиль письменника: генезис, структура, типологія. Київ : Вища школа, 1985. 175 с.
74. Лазаревский А. К истории сел и селян Левобережной Малорусии. *Киевская старина*. 1891. № 1. С. 1–18; № 11. С. 216–231.
75. Літавиця. *Словник* UA. URL: <https://sloynyk.ua/index.php?sword=%D0%9B%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%86%D1%8F> (дата звернення: 05.05.2020).
76. Лосев А. Философия имени. Москва : МГУ, 1990. 269 с.
77. Лучик В. Етимологічний словник топонімів України. Київ : ВЦ «Академія», 2014. 544 с.
78. Лучик В. Про нові напрями української ономастики. *Філологічні дослідження: зб. наук. пр. з нагоди 80-річчя члена-кореспондента НАН України, доктора філолог. наук, проф. Юрія Олександровича Карпенка*. Одеса. Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2009. С. 144–146.
79. Лучик В. Слов'янська ономастика: стан і перспективи розвитку. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство*. Тернопіль. 2017. Вип. 1 (27). С. 210–212.
80. Магазаник Э. Ономапозитика, или «говорящие имена» в литературе. Ташкент: Фан, 1978. 146 с.
81. Матвеев А. Ономастика и ономатология: терминологический этюд. *Вопросы ономастики*. 2005. № 2. С. 5–10.
82. Мезенин С. Стилистическая функция личных имен в драматических произведениях Шекспира. *Вопросы теории английского языка*. Москва, 1975. С. 14–25.
83. Мельник Б. Вулицями старовинного Львова. Львів : Світ, 2001. 272 с.: іл.
84. Мельник Г. Міркування про теоретичні засади літературної ономастики.

[URL:http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1834/1/Ономаст%2011%202008_20-28+.pdf](http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1834/1/Ономаст%2011%202008_20-28+.pdf) (дата звернення: 15.05.2020).

85. Мельник М.Ономастика творів Ліни Костенко : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 1999. 18 с

86. Милорадович Г. Местечко Любеч. *Черниговские губернские ведомости*. 1855. № 48. С. 50–52.

87. Михайлов В. Собственные имена персонажей русской художественной литературы XVI и первой половины XIX вв., их функции и своеобразие : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 1956. 20 с.

88. Міфи та легенди українців / уклад. Ю. Винничук; худож.-оформлювач Л. Вировець. Харків: Фоліо, 2017. 219 с: іл. (Шкільна б-ка укр. та світ. літ-ри).

89. Насакіна С. Інформаційно-рекламна функція топонімів у рекламі ліків. *Записки з ономастики : зб. наук. пр.* 2017. Вип. 20. С. 200–209.

90. Насакіна С. Методи ономастичного дослідження. *Записки з ономастики*. 2018. Вип. 21. С. 176–184.

91. Неклесова В. Меми як частина онімного простору. *Записки з ономастики : зб. наук. пр.* 2017. Вип. 20. С. 210–222.

92. Немировская Т. Некоторые проблемы литературной ономастики. *Актуальные вопросы русской ономастики. Сборник научных трудов*. Киев : УМКВО, 1988. С. 112–122.

93. Никонов В. Имя и общество. Москва : Наука, 1974. 278 с.

94. Новий словник української мови / Укл. Яременко В., Слупушко О. 2-е вид. випр. Київ : Аконіт, 2008. Т 2. К-П. 525 с.

95. Огієнко І. Вимова біблійних імен з Й на початку. *Рідна мова*. 1939. Ч. 1 (73). С. 1–6.

96. Охримович В. Знадоби до пізнання народних звичаїв і поглядів правних. Розділ 1: Про сільські прізвища. *Житє і слово. Вістник літератури, історії і фольклору*. 1895. Т. III. С. 302–307.

97. Павликівська Н. Питання української псевдонімії ХХ століття. Вінниця. «Глобус-прес», 2009. 388 с.
98. Пахомова С. Ономастика в дзеркалі українсько-словацької комунікації. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2019. Вип. 71. т. 1. с. 188–198.
99. Петрученко О. Латинско-русский словарь. Репринт ІХ-го изд. 1914 г. Москва : Греко-лат. кабинет Ю.А. Шичалина, 1994. – 810 с.
100. Подольская Н. Словарь русской ономастической терминологии / ответств. ред. А. Суперанская. 2 изд. Москва : Наука, 1988. 170 с.
101. Подольская Н. Словарь русской ономастической терминологии. Москва : Наука, 1978. 198 с.
102. Порпуліт О. Ономастичний простір українських чарівних казок (у зіставленні з російськими казками): автореф.дис.... канд.філол.наук. Одеса, 2000. 19 с.
103. Потушняк Ф. Походження назв «Мараморош» і «Сигот». *Неділя*. 1942. 10 травня; передрук у: Русинський дай-джест 1939–1944: І. Наука. Ніредьгаза, 2008. С. 123–126.
104. Процик І. Словник власних астрономічних назв української мови. *Українське небо. Студії над історією астрономії в Україні*. 2010. С. 318–335.
105. Рудницький Я. Канадійські місцеві назви українського походження. Вінніпег. 1957. 96 с.
106. Рудницький Я. Студії з назвознавства і слов'янський назовничий фольклор у Канаді. Вінніпег. 1956. 32 с.
107. Селіверстова Л. Ономастикон у поетичному ідіолекті Яра Славутича: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – укр. мова / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2003. 296 с.
108. Семчишин М. З дослідів над українським назовництвом: Історично-бібліографічний нарис. *Рідна мова*. 1934. Ч. 7 (19). С. 281–286.
109. Скорик М. Походження назви міста Самбора. *Літопис Бойківщини*. 1935. Ч 5. С. 40–50.

110. Скрипник Л., Дзятківська Н. Власні імена людей. Словник-довідник. 3-є вид. випр. Київ : Наукова думка, 2005. 335 с.
111. Советский энциклопедический словарь / Гл.ред. Прохоров А. 4-е изд. Москва : Сов. энциклопедия, 1989. 1632 с.
112. Старинные названия местностей ЮБК. *Старая Ялта*. URL: <http://oldyalta.ru/340-starinnye-nazvaniya-mest-na-yubk.html> (дата звернення: 06.05.2020).
113. Суперанская А. Общая теория имени собственного. Москва: Наука, 1973. 336 с.
114. Суперанская А. Теория и методика ономастических исследований. Изд. 2-е. Москва : Издательство ЛКИ, 2007. 256 с.
115. Ткаченко Г. Асоціативний словничок англійської хрематонімної лексики. *Записки з ономастики*. 2011. Вип. 14. С. 195–215.
116. Ткаченко Г. Хрематоніми ХХІ ст.: власні назви ювелірних прикрас. *Записки з ономастики : зб. наук. пр.* 2017. Вип. 20. С. 255–261.
117. Топорова Т. «Говорящие имена» в эддической Поездке Скирнира. *Вопросы ономастики*. 2018. Том. 15. № . С. 139–153.
118. Торчинський М. Денотатно-номінативна структура антропонімікону української мови. Філологічні науки. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету*. Вип. 15. Т. 1. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2007. С. 146–150.
119. Торчинський М. Денотатно-номінативна структура топонімікону української мови. *Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наукових праць*. Вип. 356–359. Слов'янська філологія. Чернівці : Рута, 2007. –С. 375–379.
120. Торчинський М. Поетоніміка України: історія становлення і перспективи розвитку (на матеріалі дисертаційних досліджень). *Записки з українського мовознавства : зб. наук. пр.* Одеса : Астропринт, 2006. Вип. 16. С. 332–340.

121. Торчинський М. Термінологія української поетоніміки (літературної ономастики). *Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць*. Київ : КНЕУ. 2005. Вип. VI. С. 339–343.
122. Торчинський М. Синтаксичні функції власних назв. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці, 2007. Вип. 321–322 : Слов'янська філологія. С. 132–135.
123. Трійняк І. Словник українських імен. Київ : Довіра, 2005. 509 с.
124. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін. Київ : Українська енциклопедія, 2000. 752 с.
125. Українська ономастика: бібліографічний покажчик / Упорядник Вербич С. Київ. ТОВ «КММ». 2013. 263 с.
126. Фомин А. Литературная ономастика в России: итоги и перспективы. *Вопросы ономастики*. 2004. № 1. С.108 – 120.
127. Фомин А. О различии лингвистического и литературоведческого подходов в исследованиях по литературной ономастике. *Международная научная конференция «Этнолингвистика. Ономастика. Этимология»*. Екатеринбург : Издательство Уральского университета, 2009. С. 271–273.
128. Фоянкова О. Имя собственное в художественном тексте. Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1990. 104 с.
129. Франко І. Причинки до української ономастики. *Науковий збірник Т-ва ім. Т. Шевченка, присв. проф. М. Грушевському*. Львів, 1906. С. 185–218.
130. Хамаева Е. О современном состоянии ономастической терминологии в китайской и русской лингвистиках. *Вестник Иркутского государственного лингвистического университета*. 2009. № 4. С. 148–152.
131. Хенгст К. Исследования по славянской ономастике Германии. *Вопросы ономастики*. 2019. Т. 16. № 2. С. 269–280.
132. Цілуйко К. Програма для збирання матеріалів по топоніміці Радянської України. *Діалектологічний бюлетень*. Київ, 1950. Вип. 2. С. 3–13.

133. Шевцова В. Особливості бібліонімів поезій Івана Франка. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2012, С. 375–384.
134. Шелкова И. Прозвища персонажей в произведениях А. Г. Алексина. *Вопросы ономастики*. 2011. № 1. С. 85–97.
135. Щетинин Л. Слова, имена, вещи. Очерки об именах. Ростов-на-Дону, 1966. 222 с.
136. Янчура Д. Ономастичні школи в Україні. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. Вип. VI. 2018. С. 45–52.
137. Ястребов В. Малорусские прозвища Херсонской губернии: Этнографический очерк. Одесса, 1893. 17 с.
138. Ainiala T., Saarelma M., Sjöblom P. Names in focus. An Introduction to Finnish Onomastics. Helsinki : Finnish Literature Society, 2012. 287 p.
139. Alvarez-Altman G. Literary Onomastics Typology: Analytic Guidelines to Literary Onomastics Studies. *Literary Onomastics Studies*. 1981. Vol. 8. pp. 220–230.
140. Dombrovan T. The Semantics of Modern English Personal Names of Celtic Origin. *Записки з ономастики*. 2011. Вип. 14. С. 57–70.
141. Dvořakova Ž. Abstract. *Introduction to Literary Onomastics* : dis. ...kand. na filol. vědy / Institute of the Czech Language. Praha. 2008. 2 p.
142. Gibka M. *Literary Onomastics: a Theory*. Łódź : ArchaeGraph. Wydawnictwo Naukowe, 2019. 173 p.
143. Helleland B. Academic courses on Onomastics. *Actas do XX Congreso Internacional De Ciencias 55 Onomásticas*. Santiago, 2002 . pp. 55–81.
144. Hough, C. Name structures and name survival. *Journal of the English Place-Name Society*. 2016. № 48, pp. 5–27.
145. Joel f. Harrington The dynamics of early modern naming. *Plummer, Marjorie Elizabeth, and Joel F. Harrington, eds. Names and Naming in Early Modern Germany..* Berghahn Books, 2019. P. 1–11.
146. Nicolaisen W. F. H. On names in literature. *Nomina* 31. 2008. С. 89–98.

147. Price R., Price S. Saramaka onomastics: an Afro-American naming systems. *Ethnology*. Vol. 11. No. 4. pp. 341–367.

148. Toth L. Theory and methodology in literary onomastics. Proper names in István Szilágyi's novels (in particular in *Hollóidő* /Time of ravens/) : theses of doc. (PhD) dis. Piliscsaba, 2014. 10 p.

149. Wilkoń A. Nazewnictwo w utworach Stefana Żeromskiego. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1970. 134 S.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корній Д. Зірка для тебе. Харків : Віват, 2019. 320 с.
2. Корній Д. Чарівні істоти українського міфу. Домашні духи. Харків : Віват, 2019. 352 с. (Серія «Оберіг»).

Додаток А

Оніми у романі «Зірка для тебе»

Антропоніми

Імена

Аврелій	Віолетта	Левко
Андрій	Віталій	Леонід
Арсен	Владлен	Лерка
Арсенко	Володимир	Ліза
Арсенько	Грицько	Лікаон
Арсенка	Дельфін	Ліля
Богданка	Дмитрик	Ліна
В'ячеслав	Домінік	Люся
В'ячеславчик	Еввідіка	Льошка
Валентина	Женька	Макс
Валера	Зірка	Максим
Валерка	Зіронька	Макто
Валід	Зірочка	Марія
Валік	Зоряна	Марина
Валюша	Зорянка	Маслама-аль-
Валя	Іван	Майрті
Василечко	Іванко	Михайло
Василина	Іглесіо	Михасик
Василинка	Ізаура	Михась
Васька	Ікар	Мойсей
Васька(вона)	Ірен	Назар
Вацлав	Ірка	Настуня
Вергілій	Калина	Настя
Вероніка	Карл Фрідріх	Наталка
Верка	Клара	Нін
Віктор	Кларочка	Ніна

Нінка	Раб	Божий	Сергієчко
Окній	Сергій		Сергій
Олежка	Рая		Сергійко
Олександр	Рената		Сергій-Леонід
Олексій	Рита		Сірьюжка
Олексійчик	Ритка		Семен
Олена	Роб		Станіслав
Олесечка	Роберт		Стьопка
Олеся	Ростик		Сьома
Олесь	Ростік		Таберит
Олюня	Рудольф		Тарас
Олюся	Румін		Федір
Оля	Рустем		Юзеф
Ольга	Руфіна		Юля
Орест	Руфіна-Рая		Юль
Павло	Руфінка		Юрасик
Павлуша	Света		Юрко
Пауло	Светка		Ян
	Себастьян		Яцек

Прізвища

Аврелій Августин	Владлен Войцеховський
Безхатченко	Габбсбург
Бетховен	Домінік Лисогорський
Білововк	Ейнштейн
Білововк-Літавиця	Женька Горобець
Борхес	Іван Сірко
Булгаков	Ірен Войцеховська
Вацлав Сераковський	Кант
Вероніка Піховська	Карл Фрідріх Цейс

Зоряна Крук	Раччіолі
Кафка	Рільке
Сергій-Леонід Крук	Річчолі
Ліна Костенко	Сирота
Льошка Батіг	Станіслав Кшановський
Маркес	Стус
Михайло Фьодоров	Толкієн
Найденко	Фрейд
Ніна Фьодорова	Юзеф Лісганінг
Остромислов	Ян Длугош
Пауло Коельйо	Яремчук
Підмогильний	

Імена по батькові

Василина Іванівна	Марина Семенівна
Василь Григорович	Марія Іванівна
Вероніка Петрівна	Ніна Петрівна
Віталій Іванович	Олександр Олексійович
Віталій Станіславович	Павло Стратонович
Володимир Васильович	Семен Сильвестрович
Ірина Сидорівна	Сергій В'ячеславович
Клара Іванівна	Федір Іванович

Прізвиська

Всезнайко	Літавиця	Сергійко-
Ій	Лічозір	Мудрійко
Казанова	Лічозорик	Сеня Локатор
Козюлька	Лічохта	Серий

Сірко

Штукар

Псевдоніми

Олександр Олесь

Стінг

Сталін

Зооніми

Дуня (коза) 171

Мурчик (кіт)

Рудько (пес)

Топоніми

Сувереноніми

Австрія

Вавилон

Радянський

Австро-

Єгипет

Союз

Угорська імперія

Іспанія

Російська

Австро-

Італія

імперія

Угорщина

Китай

Росія

Америка

Кордовський

Румунія

Аркадія

халіфат

Туреччина

Афган

Німеччина

Україна

Афганістан

Перу

Чехія

Райононіми

Донецька область

Запорізька Січ

Львівщина

Черкаська область

Сумщина

Чернівецька область

Хмельниччина

Континентоніми

Європа

Регіоніми

Волинь

Галичина

Прикарпаття

Астіоніми

Варшава

Київ

Миргород

Женева

Коломия

Познань

Житомир

Краків

Стрий

Жовква

Лейпциг

Тернопіль

Іркутськ

Львів

Кацівелі

Мадрид

Комоніми

Окопи

Пенінсулоніми

Кримський півострів

Піренейський півострів

Ороніми

Монтісоніми

Берескул

Кішка

Сьєрра-де-

Говерла

Кримські гори

Гвадаррама

Карпати

Тумулосоніми(височини)

Південна височина

Святоюрська гора

Едитоніми(плато)

Кастильське плато

Планонім (назви рівнин)

Монте-де-Ель-Пардо

Гідроніми

Пелагоніми

Азовське море

Потамоніми

Дністер

Смотрич

Черемош

Збруч

Тежу

Мансарес

Тибр

Катерконіми

Збручанські водоспади

Годоніми

Вірменська

Курницька

Городоцька

Личаківська

Кирила і Мефодія

Медової печери

Кобилянська

Агороніми(площі, майдани, ринки)

Краківський ринок

Площа Ринок

Південний ринок

Стрийський базар

Теоніми

Гера

Океан

Аполлон

Гея

Отець

Бог

Господь

Творець

Велика

Ерлік

Тенгрі

Праматір Земун

Зевс

Тефіда

Великий Тенгрі

Марія

Тиберин

Геліос

Матінка Божа

Уран

Хронос

Міфоніми

Аркад	Крук	Перса
Батько-Місяць	Митець	Персей
Геракл	Місяць	Птаха Щастя
Зірка	Місяць Ясний	Смерть
Каллістро	Панна	Творець

Космоніми

Астроніми

Антизірка	
Арктур	Полярна Зоря
Вега	Сонце

Планетоніми

Венера	Меркурій	Юпітер
Земля	Сатурн	

Зодіоніми

Велика Ведмедиця	Оріон
Великий Віз	Пасіка
Волопас	Північний Хрест
	Стожари
Мала Ведмедиця	Сузір'я Лебідь
Малий Віз	Сузір'я Риб

Галактиконіми(туманності, системи)

Альфа Центавра	Потік Персеї
Молочна Дорога	Потік Персеїди
Молочний шлях	Сонячна Система

Чумацький шлях

Сателіоніми (супутники)

Галімед

Іо

Місяць

Європа

Каллісто

Кометоніми

Комета Свіфта Туттля

Назви світів

Антисвіт

Всесвіт

Середній світ

Верховний

Нижній світ

небесний світ

мертвих

Прагматоніми

Архітектоніми скульптуроніми

Будинок офіцерів

Мавзолей Пірогова

Кам'янецька брама

Окопська фортеця

Костел єзуїтів

Пам'ятник Шевченка

Львівська брама

Пори року

Порейоніми

Зося (машина)

«Форд»

Хрематоніми

Закон Ньютона

Теорія

відносності

OPERA нейтрино

Ейнштейна

Родина

Товароніми

«Морські камінці»	Зіна (лялька) Рефрактор	Телескоп Ньютона
Автокамера Цейса	Цейса	

Бібліоніми і музоніми

«Алхімік»	«Місячна соната»
«Віденські ефемериди»	«Народження, життя та смерть зір»
«Курс практичної астрофізики»	«Отчечаш»
«Маленький принц»	
«Про мурашу та крука»	Євангелія від Марка
«Фізика планети Марс»	Євангелія від Матвія

Ергоніми

«Автонавантажувач»	Дрогобицький педагогічний
«Автопогрузчик» (завод)	ЖЕК
«Львів» (готель)	НКВС
«Міленіум» (клуб)	Паризька академія
«Цейс» (фабрика)	ПТУ
Будинок маляти	Радянська армія
Верховна рада	УБОЗ
Гран-Сассо (лабораторія)	

Хрононіми

Друга світова	Перша світова	війна
---------------	---------------	-------

Геортоніми

Великдень	Новий рік
Різдво	

Додаток В Власні назви в літературних казках із книги «Домашні духи»

Міфоніми

Велика ткаля	кіт Коловертій	Пічник
Відогонь	Кльоцник	Покутник
Вічна Панна	Конюшник	Покутній
вогонь Жароок	котик Люб	Правда (він)
Водяник	котик Нелюб	Правда
Воструха	Кривда	Розум
гедзь-Відогонь	Кутиха	Скарбник
Дворовик	Лазник	Смерть
Доброгост	Ледаций	Сон
Доля	Лизень	Стодольник
Доманечка	Мамун	Табунник
Доманя	Мамунисько	Хлівник
Домася	Матінка-	Хмелун
Домовик	Смерть	Щастя
Дрімота	Пасічник	
Зеркалиця	півень Буднітай	

Антропоніми

Іван	Лілечка	Оленка
Іванисько	Лілея	Палазя
Іванище	Ліля	пан Ведмідь
Іванко	Маковей	Пан Вовк
Іванко	Мандрівник	пан Ворона
Простачок	Маринка	пан
Йван	Марічка	Дубинський
Йванко	Микола	пан Кривцюк
Катря	Митько	пан Свинський

пан Шуліка

пастух Гирлига

чумак Вусань

Панько

Петро

Параска

Тарас

Зооніми

Барбос

Мишка

Мишка-

Миша

шкряботушка

Фітонім

Лілея

Теоніми

Бог

Отець

Небесний

Велес

Топоніми

Крим

Імена інших казкових персонажів

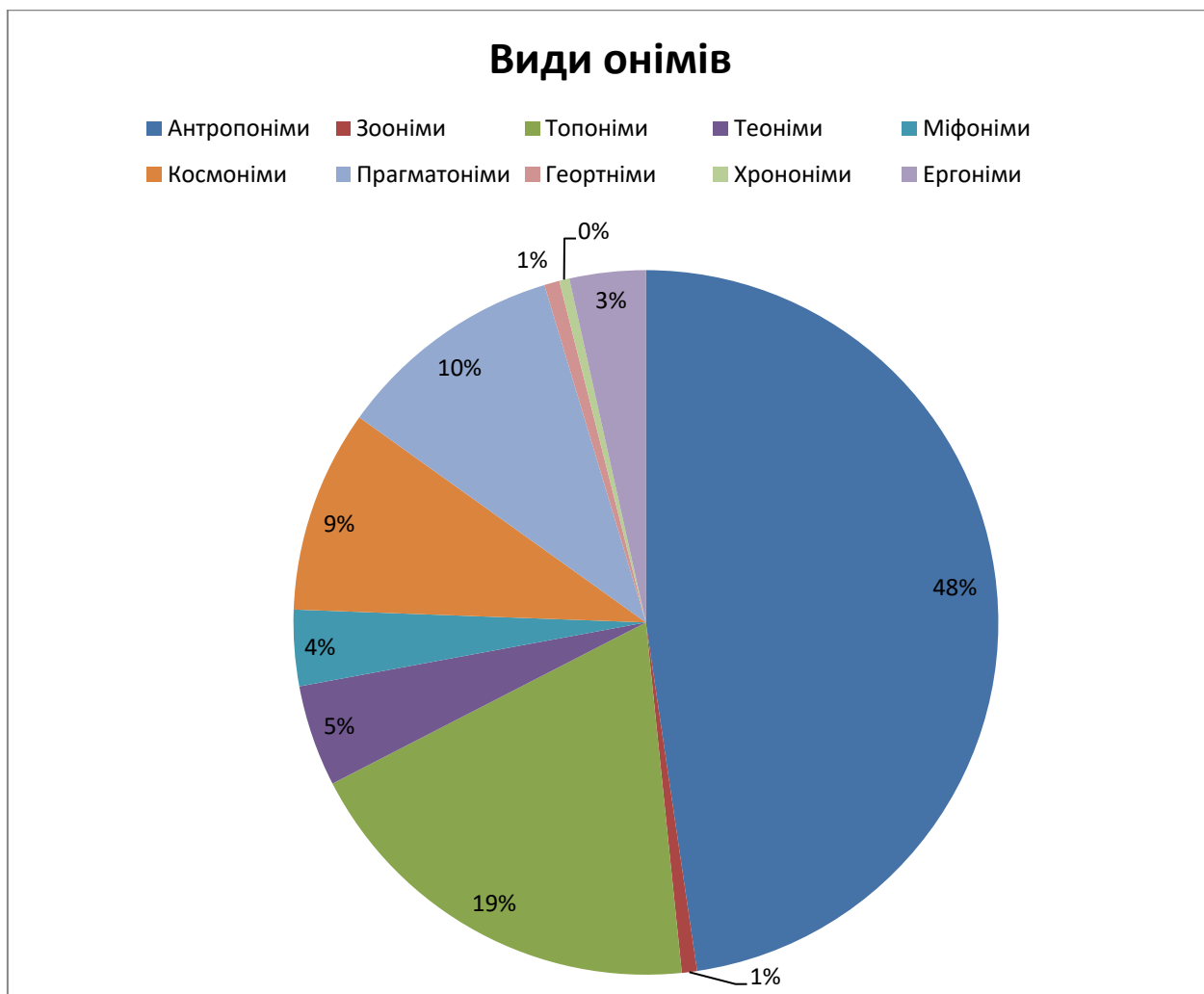
Місяць

Річка

Річечка

Сонце

Додаток С Діаграма «Оніми у романі "Зірка для тебе"»

Додаток D Діаграма «Види антропонімів у романі Дари Корній»

